

Ενημερωτικό Δελτίο

Τόμ. 25 (2000)

ΧΡΟΝΙΚΟ

doi: [10.12681/news.983](https://doi.org/10.12681/news.983)

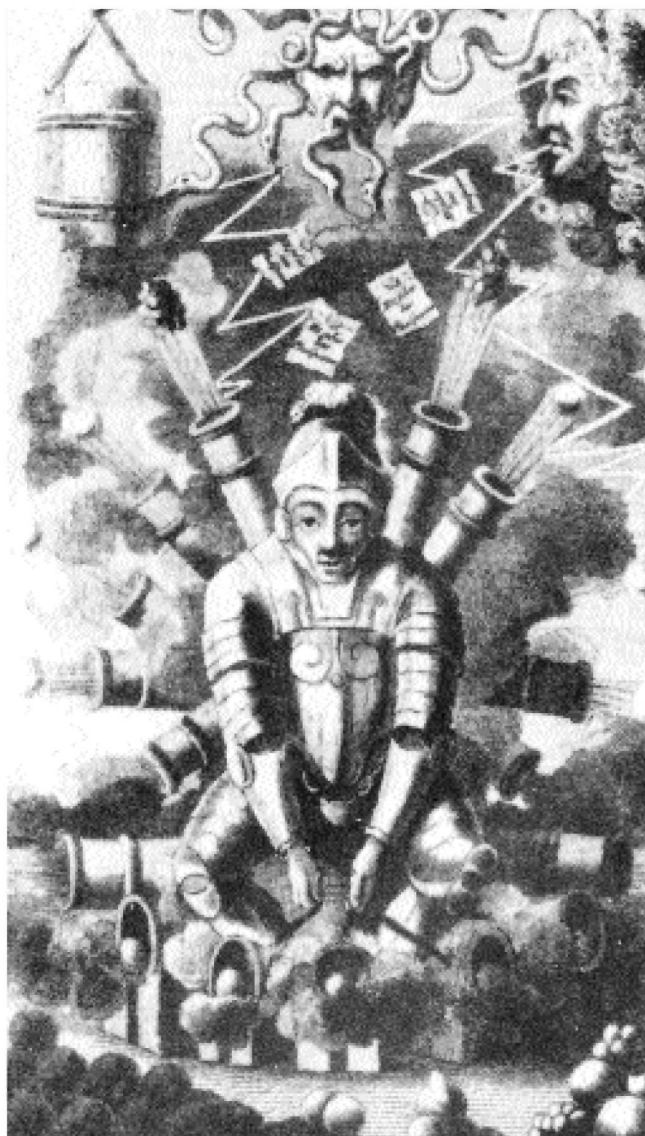
Copyright © 2015, Ενημερωτικό Δελτίο

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΧΡΟΝΙΚΟ. (2009). *Ενημερωτικό Δελτίο*, 25, 45–73. <https://doi.org/10.12681/news.983>

Round Table

From republican polity to national community: reconsiderations of Enlightenment political thought

Tenth International Congress on the Enlightenment

(Δουβλίνο, 25-31 Ιουλίου 1999)

Στο πλαίσιο της διεξαγωγής του ιδιαίτερα επιτυχημένου Δεκάτου Διεθνούς Συνεδρίου για τον Διαφωτισμό, στο University College του Δουβλίνου από 25 έως 31 Ιουλίου 1999 (με 1500 περίπου συμμετοχές από όλο τον κόσμο), οργανώθηκε από τον καθηγητή Πασχάλη Κιτρομηλίδη συζήτηση στρογγυλής τραπέζης με θέμα, "Από τη δημοκρατική πολιτεία στην εθνική κοινότητα: επαναπροσεγγίσεις στην πολιτική σκέψη του Διαφωτισμού". Εκτός από τον καθ. Κιτρομηλίδη συμμετείχαν (με τη σειρά που αναγράφονται στο επίσημο πρόγραμμα), ο Dr. Lucian Ashworth από την Ιρλανδία, ο καθηγητής Hans Blom από την Ολλανδία, ο Dr. Colin Kidd από τη Μεγάλη Βρετανία, ο καθηγητής Mario Longo από την Ιταλία, ο Dr. Γρηγόρης Μολύβας και η καθηγήτρια Άννα Ταμπάκη από την Ελλάδα και ο Dr. Martin Thom από τη Μεγάλη Βρετανία.

Στην εισήγησή του με τίτλο 'Επανεξετάζοντας την πολιτική σκέψη του Διαφωτισμού' ο Πασχάλης Κιτρομηλίδης προέβη στη διαπίστωση ότι χωρίς να έχει υπάρξει ανάγκη να αντικατασταθεί συνολικά η κλασική ερμηνεία των πολιτικών ιδεών του Διαφωτισμού όπως διατυπώνεται στο μνημειώδες έργο του Peter Gay, *The Enlightenment: An Interpretation*, είναι καιρός αυτή η κρατούσα ερμηνευτική σύλληψη να εμπλουτιστεί συστηματικά με τα πολύ σημαντικά ερευνητικά πορίσματα της ιστοριογραφίας της πολιτικής σκέψης των τελευταίων ετών, τα οποία έχουν αναδείξει τις ιδιαιτερότητες του εθνικού πολιτισμικού πλαισίου υποδοχής των ιδεών του Διαφωτισμού. Μια ακριβώς από αυτές τις πτυχές της εκ νέου προσέγγισης της σκέψης της Διαφωτιστικής περιόδου είναι και η εξέταση του τρόπου με τον οποίο τα εθνικιστικά οράματα που πυροδότησε ο Διαφωτισμός εμπνεύστηκαν από την αντίληψη της πολιτικής κοινότητας που είχε αναπτυχθεί στους κόλπους της μεγάλης παράδοσης του πολιτειακού ριζοσπαστισμού (μια σύζευξη ιδεών που αναδεικνύει παράλληλα και τις φιλελεύθερες συνιστώσες του εθνικισμού). Επίσης τόνισε ότι το νέο στοιχείο στην ερμηνευτική προσέγγιση του Διαφωτισμού είναι η διεύρυνση του ερευνητικού πεδίου με την εξέταση των πολιτικών ιδεών μέσα από την οπτική γωνία των διακρατικών σχέσεων.

Αυτό ακριβώς το τελευταίο στοιχείο αποτέλεσε και τον κεντρικό άξονα της εισήγησης του πρώτου ομιλητή, L. Ashworth, ο οποίος ανέπτυξε το θέμα "Τα όρια του Διαφωτισμού: οι διακρατικές σχέσεις στην πολιτική σκέψη του 18ου αιώνα". Ο οισηγητής, ωστόσο, ήταν ιδιαίτερα επικριτικός για την αποτυχία του προγράμματος του Διαφωτισμού να επεξεργαστεί ένα συνεκτικό θεωρητικό σχήμα, το οποίο να τονίζει τη συνέχεια των προβλημάτων, είτε αυτά εμφανίζονται σε επίπεδο ενδοκρατικών είτε διακρατικών σχέσεων, ώστε να μπορέσει να αντιμετωπίσει επιτυχώς ζητήματα που έμελλαν να γίνουν ιδιαίτερα επιτακτικά στην εποχή μας (προβλήματα όπως οι μειονότητες, η αδυναμία επιβολής του διεθνούς δικαίου, η ένταση μεταξύ κρατικής κυριαρχίας και παροχής αν-

θρωπιστικής βοήθειας κ.λπ). Εξετάζοντας τις απόψεις κυρίως των Adam Smith, Bentham και Kant, ο ομιλητής εντόπισε στη σκέψη τους την αδυναμία να επεξεργαστούν ένα ολοκληρωμένο ηθικό πρόγραμμα πολιτικής δράσης εμμένοντας στην περιοριστική λογική της ενδοκρατικής οργάνωσης. Ισχυρίστηκε ότι η σκέψη του Διαφωτισμού με το να εστιάσει δυσανάλογα την προσοχή της στην οργάνωση και επίλυση προβλημάτων στο εσωτερικό των κρατών, αδιαφόρησε για τον τρόπο με τον οποίο πολλά από τα ίδια προβλήματα θα ανέκυπταν και στο επίπεδο των διακρατικών σχέσεων. Δημιουργήθηκε έτσι μια ηθική διαρχία όπου οι πανομοιότυπες πρακτικές εκλαμβάνονταν ως ηθικά κατακριτέες στο εθνικό επίπεδο αλλά μετουσιώνονταν σε ηθικά αδιάφορες ή επιτρεπτές στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής.

Στη συνέχεια ακολούθησε η εισήγηση του Hans Blom, με τίτλο "Πολιτειακός ριζοσπαστισμός και εθνική κοινότητα στον Ολλανδικό Διαφωτισμό". Ο ομιλητής θέλοντας να εξηγήσει τον πολυσύνθετο χαρακτήρα της ιστορικής πορείας που οδήγησε στη γένεση του "Ολλανδικού Έθνους" επεσήμανε την ανεπάρκεια των παραδοσιακών κατηγοριών ανάλυσης και τόνισε την ανάγκη μιας ριζοσπαστικής επανερμηνείας της πολιτικής σκέψης που τροφοδότησε η παρατεταμένη επαναστατική περίοδος 1568-1648 και ο αντίκτυπός της. Σε αυτή την προσπάθεια επαναπροσέγγισης της ολλανδικής πολιτικής σκέψης ο καθηγητής Blom αναφέρθηκε εκτενώς στον τρόπο με τον οποίο οι έννοιες της "κοινωνικότητας" και του "πατριωτισμού" γύρω από τις οποίες περιστρέφεται η συζήτηση στο πλαίσιο της παράδοσης του πολιτειακού ριζοσπαστισμού του 17ου αιώνα, μεταμορφώθηκαν σε εθνικιστικά ιδεώδη υπό την επήρεια μιας ρομαντικής εξιδανίκευσης της πολιτειακής συγκρότησης του παρελθόντος και μιας εξίσου ρομαντικής αντίληψης ότι μόνο στα ιδεολογικά θεμέλια της τελευταίας θα μπορούσε να οικοδομηθεί η ιδεώδης πολιτεία του μέλλοντος. Ο μετασχηματισμός αυτός διευκολύνθηκε από τις επαναστατικές εκρήξεις του τέλους του 18ου αιώνα και ιδιαίτερα από το γεγονός της Γαλλικής κατοχής της περιόδου 1795-1813, που σηματοδότησαν την απαρχή μιας νέας πολιτικής παράδοσης, της οποίας τα εννοιολογικά προβλήματα σε σχέση με την ιδεολογική παρακαταθήκη του πολιτειακού ριζοσπαστισμού προσπάθησε ο εισηγητής να ανιχνεύσει και να επεξηγήσει.

Στην ομιλία του με θέμα "Συντάγματα και χαρακτήρας στον Βρετανικό κόσμο", ο Colin Kidd αμφισβήτησε την επάρκεια της διάκρισης μεταξύ ενός είδους οικουμενικού κοσμοπολιτικού πατριωτισμού που συμβολίζει ο 18ος αιώνας και θεμελιώνεται σε οικουμενικές ηθικές αξίες, που ισχύουν πάντα υπό τις ίδιες περιστάσεις και υπογορευούνται από την αντίληψη μια ενιαίας ανθρώπινης φύσης, και στον εθνικισμό του 19ου αιώνα ο οποίος τονίζει τη μερικότητα, την ιδιαιτερότητα και είναι εχθρικός προς τα οικουμενικά ιδεώδη. Η συνύπαρξη του οικουμενικού και του μερικού, για παράδειγμα, φαίνεται καθαρά στα ερωτήματα γύρω από την ανάλυση και συνέπειες του πρότυπου Αγγλικού πολιτεύματος. Αποτελούσε θέμα ιδεολογικής αντιπαράθεσης αν και σε ποιο βαθμό οι ελευθερίες των Άγγλων και η ιδιαιτερότητα του πολιτεύματός τους ήταν αποτέλεσμα θεσμικής οργάνωσης ή κλίματος, περιβάλλοντος, ιστορικών ιδιαιτεροτήτων και περιστάσεων που διαμόρφωναν έναν μοναδικό και ανεπανάληπτο εθνικό χαρακτήρα.

Απαντήσεις σε τέτοιου είδους ερωτήματα ήταν σημαντικές γιατί αφορούσαν το αν ήταν δυνατόν τα επιτεύγματα των Άγγλων, που θαύμαζε όλη η ηπειρωτική Ευρώπη, να μεταφτευτούν και να ανθίσουν και πέρα από τα σύνορα της Αγγλίας, ή αν θα αποτελούσαν μόνιμο προνόμιο της ιδιοτυπίας ενός έθνους. Αλλά και γενικότερα ο Kidd ισχυρίστηκε ότι μέσα από την παράδοση του πολιτικού ουμανισμού μπορούσε εύκολα να αναδυθεί ο εθνικισμός. Οι πολιτικές παραδόσεις που υπήρχαν στην Αγγλία του 18ου αιώνα δεν επιδέχονται σαφούς οριοθέτησης και εύκολων ορισμών. Σε αυτές συνυπάρχουν τα αιτήματα της οικουμενικότητας, της εθνότητας, κλασικά ή τοπικιστικά στοιχεία, αν διάφοροι παράγοντες (όπως για παράδειγμα η θεολογία του μονοφυσισισμού) εμπόδιζαν την πλήρη εκδήλωση ενός αισθήματος περί εθνικής ή φυλετικής διαφορετικότητας.

Το θέμα της εισήγησης του Γρηγόρη Μολύβα ήταν "Θρησκεία και ριζοσπαστισμός στην πολιτική του Διαφωτισμού". Ο ομιλητής αναφέρθηκε στη σχέση μεταξύ θρησκείας και πολιτικού ριζοσπαστισμού όπως εκφράστηκε στο πλαίσιο του βρετανικού διαφωτισμού από τους Άγγλους philosophes, τους Rational Dissenters, και στα προβλήματα που ανακύπτουν από την προσπάθεια επέκτασης του δικαιώματος της προσωπικής κρίσης από το θρησκευτικό στο πολιτικό πεδίο. Επικεντρώθηκε όμως κυρίως στο πρόβλημα της σχέσης και έντασης μεταξύ θρησκευτικής ανοχής, ελευθερίας και θεσμικής κατοχύρωσης μιας επίσημης κρατικής θρησκείας. Τυποποιώντας τη σχετική επιχειρη-

ματολογία γύρω από την ιδέα της προσωπικής σχέσης με το Θείο, την άποψη ότι ο κοσμικός ηγέτης ενδιαφέρεται μόνο για την κοσμική ευημερία των πολιτών και της αντίληψης ότι η θρησκεία επιδρά ευεργετικά στην κοσμική συμπεριφορά των πολιτών, ο ομιλητής ισχυρίστηκε ότι η κατεύθυνση της επιχειρηματολογίας των αντιμαχόμενων μερών αποτελούσε συνάρτηση της έμφασης που αποδιδόταν κατά περίπτωση σε μία εκ των τριών ιδεών τις οποίες άλλωστε όλοι συμμερίζονταν. Απώτερος στόχος του εισηγητή ήταν η ανεύρεση των θεωρητικών αιτιών που οδήγησαν στην εγκατάλειψη της επιχειρηματολογίας στη βάση της Λοκιανής διάκρισης μεταξύ κοσμικών και πνευματικών ζητημάτων προς όφελος μιας επιχειρηματολογίας που περιστρεφόταν γύρω από την έννοια του δημόσιου αγαθού, η οποία βρίσκεται πλησιέστερα προς την παράδοση του πολιτειακού ριζοσπαστισμού (με τον οποίο συμπορεύεται και ο ωφελιμισμός του όψιμου 18ου αιώνα).

Η Άννα Ταμπάκη επικαίρησε να παρουσιάσει, αντλώντας στοιχεία από την εκτεταμένη της έρευνα για το θέατρο του Διαφωτισμού, τη μετάβαση "από το θέατρο της φιλοσοφικής προπαγάνδας στη δημοκρατική τραγωδία και στο εθνικό δράμα", εξειδικεύοντας την ανακοίνωσή της στο ελληνικό παράδειγμα. Οι εξελικτικές φάσεις του φαινομένου συναρτώνται με την ωρίμανση της εθνικής συνείδησης και τον ριζοσπαστισμό, που επηρεάζει, ως απότοκο των γαλλικών επαναστατικών ιδεών, την πνευματική παραγωγή στο γύρισμα του 18ου και κυρίως στις πρώτες δεκαετίες του 19ου αι. Με θεματικό οπλοστάσιο την ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα, οι άξονες της μεταφραστικής αιχμής (Βολταίρος, Αλφιέρι) αλλά και της πρωτότυπης δραματουργίας ορίζονται από την προτροπή για προάσπιση της δημοκρατικής νομιμότητας και αποτροπιασμό προς οποιασδήποτε μορφής τυραννία. Η Άννα Ταμπάκη αναφέρθηκε τόσο στη μορφολογία των έργων όσο και στο πολιτικό λεξιλόγιο των τραγωδιών της εποχής επισημαίνοντας ότι πρόκειται για ευρύ και σημαίνον ζήτημα ως προς τις εννοιολογικές κατηγορίες που εισάγει, άξιο για περαιτέρω έρευνα. Η μετάβαση από τη "νεοκλασικιστική τραγωδία" στο "ιστορικό (και εθνικό) δράμα" συναρτάται με τους κλυδωνισμούς για το είδος της "εθνικής τραγωδίας" και προσεγγίζεται κυρίως μέσα από το πολύπλευρο έργο του Ιωάννη Ζαμπέλιου. Στο μεταίχμιο των προεπαναστατικών και μετεπαναστατικών χρόνων το ιστορικό δράμα περικλείει εκείνα τα μορφοποιά στοιχεία που ορίζουν τους ιδεολογικούς και αισθητικούς αναβαθμούς και τις μεταλλαγές από τον κλασικιστικό ορθολογισμό των Φώτων στον Ρομαντισμό, που επικρατεί σιγά-σιγά μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους.

Ο Mario Longo μίλησε με θέμα "Η φωνή των λαών και η ιδέα του έθνους στον Herder". Αναφέρθηκε σε διάφορες πτυχές της επεξεργασίας της έννοιας του έθνους στην οποία προέβη ο Herder και που τον θέτει, κατά τον εισηγητή, στο περιθώριο του κοσμοπολιτικού ιδεώδους του Διαφωτισμού. Η άρνηση να εγκλωπωθεί οποιαδήποτε αντίληψη για την ύπαρξη μιας ενιαίας ανθρώπινης φύσης τον οδήγησε στην υιοθέτηση μιας αντίληψης για την πρωτοτυπία της ιστορικής διαδρομής κάθε λαού που την συνέδεσε με την ιδιαιτερότητα της γλωσσικής του εμπειρίας. Ο Herder θαυμάζει την ψυχή του έθνους που εκφράζεται με τη γλώσσα και αποτυπώνεται με ενάργεια στους μύθους, τις παραδόσεις, την ποίηση ή τη θρησκεία του έθνους. Απέναντι σε αυτή τη δημιουργι-

κή ψυχή κάθε λαού ο Herder αντιπαραβάλλει την αποστέωση της όποιας κρατικής πολιτειακής οργάνωσης.

Τέλος μίλησε ο Martin Thom με θέμα "Συνομοσπονδία, ομοσπονδία και εθνότητα", μια εισήγηση που προκάλεσε πολύ ενδιαφέρουσες ανταλλαγές απόψεων ανάμεσα στους ομιλητές, τον οργανωτή και το κοινό και αποτέλεσε το έναυσμα για την επέκταση της συζήτησης στις ευρύτερες θεματικές που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της συνάντησης. Κεντρική ιδέα της επιχειρηματολογίας του ομιλητή ήταν ότι υπήρχε μια πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση γύρω από την έννοια της ομοσπονδιακής πολιτειακής συγκρότησης στην ευρωπαϊκή σκέψη, η οποία επισκιάστηκε λόγω της επικράτησης των θεωριών περί κρατικής κυριαρχίας που είχε αρχικά επεξεργαστεί ο Bodin. Ο Dr. Thom υποστήριξε ότι αιτία για αυτό ήταν ότι με τις ιδέες του Bodin ευθυγραμμίστηκε ο Pufendorf, ο οποίος κατά κάποιο τρόπο αποτελούσε ή αποκρυστάλλωνε τη νομική και πολιτειακή ορθοδοξία της εποχής. Αυτή η οπτική είχε ως συνέπεια να θεωρούνται ομοσπονδιακές μορφές πολιτειακής συγκρότησης ως "κάτι λιγότερο από κράτη", εφόσον κάθε άλλο παρά έδιναν έμφαση στον παράγοντα "κυριαρχία". Ο ομιλητής συνέδεσε το πρόβλημα με τη διάκριση μεταξύ συνομοσπονδίας, ως χαλαρής ένωσης ανεξάρτητων κρατών και ομοσπονδίας, ως κρατικής συγκρότησης, στην οποία μπορούσε να βρει πολιτειακή έκφραση ένας ενιαίος λαός που χαρακτηριζόταν ωστόσο από ποικιλία και πολυμέρεια. Ο ομιλητής τόνισε ότι η ομοσπονδιακή σκέψη έχει ρίζες πολύ ευρύτερες από την συχνή ταύτισή της με την κλασική της εκδοχή που απαντάμε στον Tocqueville. Μίλησε για τον τρόπο με τον οποίο ο Cattaneo –ο σημαντικότερος ηπειρωτικός εκφραστής του ομοσπονδιακού ιδεώδους– εμπνεύστηκε από το Αμερικανικό πολιτειακό πρότυπο και το προσέγγισε υπό το πρίσμα του Risorgimento και την πίεση των γεγονότων του 1848. Αναφέρθηκε επίσης στον τρόπο με τον οποίο ο Madison δανείστηκε την αντίληψη της ομοιογενούς μικρής πολιτείας από τον Montesquieu αλλά την ενέταξε, μέσα από την ομοσπονδιακή θεώρηση, στο σύγχρονο πλαίσιο της πολυμορφίας που θεώρησε ότι αναπόδραστα θα εμφανίζον κρατικές οντότητες μεγαλύτερης έκτασης.

Στο συνέδριο δεν μπόρεσε να παραστεί για προσωπικούς λόγους ο Dr Georg Cavallar που είχε προτείνει εισήγηση με θέμα "Η γενική κοινωνία του ανθρώπινου γένους: Ο Rousseau για τον κοσμοπολιτισμό, τις διεθνείς σχέσεις και τον πολιτειακό πατριωτισμό".

Το στρογγυλό τραπέζι προκάλεσε ζωηρό ενδιαφέρον και μετά από τις εισηγήσεις ακολούθησε εκτενής συζήτηση. Τα Πρακτικά της συνάντησης ελπίζεται ότι εν καιρώ θα εκδοθούν αυτοτελώς.

Γρηγόρης Μολύβας
Πανεπιστήμιο Κρήτης

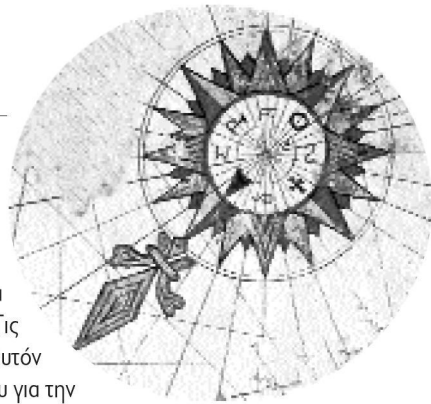
Ακτίνες Ανέμων στη Θάλασσα

Ελληνοϊταλική συνάντηση

Εθνική Χαρτοθήκη / Ιταλικό Μορφωτικό

Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης

25-26 Ιανουαρίου 2000

Το έδαφος γίνεται ολοένα και πιο γόνιμο στην Ελλάδα για την καλλιέργεια της ιστορίας της χαρτογραφίας. Τις δύο σημαντικές πρωτοβουλίες του ΚΝΕ/ΕΙΕ στον τομέα αυτόν κατά το 1999 (τη διοργάνωση του 18ου Διεθνούς Συνεδρίου για την Ιστορία της Χαρτογραφίας και την ολοκλήρωση του Ερευνητικού Προγράμματος και της αντίστοιχης έκδοσης για τους ελληνικούς ναυτικούς χάρτες της Αναγέννησης), συνέχισε η Εθνική Χαρτοθήκη, φορέας που ιδρύθηκε στην Θεσσαλονίκη στα 1997 και έχει ήδη στο ενεργητικό του πολλές εκδηλώσεις και οκτώ εκδόσεις.

Με τον τίτλο *Raggi di Venti sul Mare - Ακτίνες Ανέμων στη Θάλασσα*, διοργανώθηκε στην αίθουσα εκθέσεων της Εθνικής Χαρτοθήκης, μία έκθεση ναυτικών χαρτών και ατλάτων του 16ου αιώνα, πρωτοτύπων και αντιγράφων, τα οποία δεν είχαν έως τώρα εκτεθεί στην Ελλάδα. Τα πρωτότυπα προέρχονταν από το Μουσείο Κορρέρ της Βενετίας, ενώ τα αντίγραφα από την προαναφερθείσα έκδοση του ΚΝΕ/ΕΙΕ. Η έκθεση συμπληρωνόταν από ενδιαφέρουσες εφαρμογές σε ηλεκτρονικό υπολογιστή, μέσω των οποίων γινόταν αντιληπτός ο τρόπος κατασκευής ενός αναγεννησιακού ναυτικού χάρτη, τα ιστορικά συστήματα προβολής των παλαιών χαρτών και συγχρόνως ελεγχόταν η ακρίβεια και το σύστημα "παραμόρφωσης" της ναυτικής χαρτογραφίας του 16ου αιώνα.

Η έκθεση έμεινε ανοικτή στο κοινό από τις 24 Ιανουαρίου έως τις 13 Φεβρουαρίου και πλαισιώθηκε από επτά διαλέξεις για την τέχνη της ναυσιπλοΐας και της εμπειρικής ναυτικής χαρτογραφίας κατά τον 16ο αιώνα. Οι διαλέξεις πραγματοποιήθηκαν στο Ιταλικό Μορφωτικό Ινστιτούτο Θεσσαλονίκης στις 25 και 26 Ιανουαρίου και φώτιζαν ενδιαφέρουσες πτυχές της κατασκευής και της χρήσης των πορτολάνων χαρτών από τις ναυτικές κοινότητες της Αναγέννησης, καθώς και ενδιαφέροντα ζητήματα της λειτουργίας και της συμβολικής τους. Ένας καλαίσθητος εικονογραφημένος τόμος 112 σελίδων μεγάλου σχήματος, τον οποίο επιμελήθηκε ο Ευάγγελος Λιβιεράτος, περιελάμβανε τα κείμενα των διαλέξεων στα ιταλικά και τα ελληνικά:

Ευάγγελος Λιβιεράτος: "Πορτολάνων χαρτών μερικά προλεγόμενα", Francesco Guerra & Carlo Monti: "Navigazione e Cartografia", Susanna Biadene & Camillo Tonini: "Viaggio attraverso le pianure liquide: Le collezione di portolani e carte nautiche del Museo Correr", Γιώργος Τόλιας: "Οι ελληνικοί ναυτικοί χάρτες της Αναγέννησης: Μία δημιουργική ανταπόκριση σε μία βενετική τεχνολογία", Giuliana Baso & Marisa Scarso: "Spazi immaginari e ordine geografico: Il Mar Egeo tra portolani, carte nautiche e isolari", Caterina Balletti: "Sulla geometria, forme e simbolismo delle rose dei venti", Χρυσούλα Μπούτουρα: "Αποκάλυψη γεωγραφικού πλέγματος σε ναυτικό χάρτη του Αιγαίου του 16ου αιώνα".

Γιώργος Τόλιας

Διεθνές συνέδριο

Οι μεσογειακές κοινότητες στην Τυνησία

(Τύνιδα, 1-4 Μαρτίου 2000)

Το διεθνές συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στην Τύνιδα ήταν τμήμα ενός ευρύτερου επιστημονικού προγράμματος με θέμα "Ιστορία και Μνήμη" του πανεπιστημίου της Μανουβιά. Οι εργασίες του συνεδρίου ήταν αφιερωμένες στον τυνησιο ιστορικό Hedi Cherif, έναν από τους θεμελιωτές της εθνικής ιστορίας της Τυνησίας, και του οποίου αγαπημένη φράση είναι η μεσογειακή αφοσίωση της Τυνησίας. Οι θεματικές ενότητες του συνεδρίου ήταν: Προσεγγίσεις στο θέμα της Μεσογείου και των κοινοτήτων, Δρομολόγια και μνήμες, Ανταλλαγές, συμβολές, επαφές, Η Τυνησία ως τόπος υποδοχής και ως τόπος εξορίας, Ει-κόνες και αναπαράστασεις, Γλώσσα και λογοτεχνία.

Η Τυνησία υπήρξε ο χώρος υποδοχής μιας ευρείας οικονομικής και πολιτικής ενδο-μεσογειακής μετανάστευσης από τον 18ο αι. Το συνέδριο ανέδειξε ακριβώς αυτή την πολυφωνική ιστορία ανοίγοντας πόρτες διαλόγου με τις εξω-αραβικές μειονότητες της χώρας. Παράλληλα με την κρατική προώθηση του τουρισμού, έτσι και η συγκεκριμένη χρήση της ιστορίας έκαναν φανερή την πολιτική εξωστρέφεια της Τυνησίας.

Στο συνέδριο τονίστηκε η σχέση: πολυφωνική ιστορία- μειονότητες- Μεσόγειος και παρουσιάστηκαν κοινωνικές ομάδες για τις οποίες δεν διαθέτουμε πολλές γραπτές μαρτυρίες, οπότε αναδείχθηκε η αναγκαιότητα της προφορικής μαρτυρίας. Διάφοροι Ευρωπαίοι της Τυνησίας, κυρίως Μαλτέζοι και Ιταλοί, λιγότερο ή περισσότερο επιφανείς, οπωσδήποτε με πνευματικά κατάλοιπα (αυτοβιογραφίες, έργα ζωγραφικής, συγγραφικό έργο) παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο της προσωπικής πρόσληψης της βιωμένης πραγματικότητας, ego-histoire. Αυτό που φαινόταν να έχει παραμεριστεί, με εξαίρεση λίγες ανακινώσεις, ήταν η οικονομική και κοινωνική σχολή του Μπρωντέλ. Ωστόσο, το όνομά του αναφερόταν αρκετά συχνά, όπως σε άλλες ανάλογες περιπτώσεις γίνεται χρήση του ονόματος του Μαρξ. Ο λόγος περί Μεσογείου ανέδειξε μια κατασκευασμένη ταυτότητα, η οποία χρησιμοποιείται για να ομογενοποιεί διαφορετικές ταυτότητες. Οι ισχυρότερες χώρες τον χρησιμοποιούν συχνά ισοπεδωτικά αναδεικνύοντας την πολιτισμική τους υπεροχή προς το Μαγκρέμπ και αντίστροφα οι πιο αδύνατες χώρες τείνουν να τον χρησιμοποιούν για να ξεφύγουν από το τοπικό και να συμμετάσχουν σε μια ευρύτερη απελευθερωτική ενότητα, τη Μεσογειακή.

Μαρία-Χριστίνα Χατζηγιάννου

Ημερίδα

Η μετάφραση ως μέσο λογοτεχνικής πρόσληψης

(Θεσσαλονίκη, 14 Απριλίου 2000)

Πρόκειται για την δεύτερη επιστημονική εκδήλωση που πραγματοποίησε το ιδρυθέν μόλις το 1998 "Εργαστήριο Συγκριτικής Γραμματολογίας", του οποίου η λειτουργία εντάσσεται στο πλαίσιο του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Αριστοτελείου

Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Οι στόχοι και οι δραστηριότητες του Εργαστηρίου έχουν περιγραφεί αναλυτικά στο *Ενημερωτικό Δελτίο 24* (Δεκ. 1999, σ. 68-69).

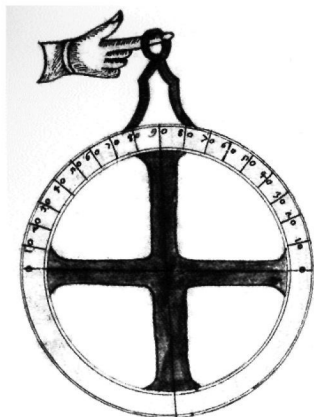
Στους ερευνητικούς προσανατολισμούς του περιλαμβάνονται, εκτός των άλλων, εξειδικευμένες ημερίδες που φιλοδοξεί να διοργανώνει σε τακτά διαστήματα. Με την πρώτη που πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 1999 επιχειρήθηκε η διερεύνηση του λογοτεχνικού μύθου ("Προσεγγίσεις του λογοτεχνικού μύθου") μέσα από μία διεπιστημονική οπτική, καθώς αναζητήθηκε η συνδιαλλαγή και η συνομιλία της θεωρίας της λογοτεχνίας με την ανθρωπολογική οπτική, την εικαστική ερμηνευτική και την σκηνοθετική εκδοχή. Η δεύτερη ημερίδα που διοργανώθηκε στις 14 Απριλίου του 2000 και έλαβε χώρα στο Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης είχε ως επίκεντρο τη μετάφραση. Επιχειρήθηκε εδώ —με μεγάλη ομολογουμένως επιτυχία— ο συγκερασμός της θεώρησης του μεταφραστικού εγχειρήματος μέσα από την ιστορική του διάσταση, με την ταυτόχρονη ανάπτυξη ενός σημαίνοντος προβληματισμού για τη θέση του μεταφρασμένου έργου στο corpus της εθνικής λογοτεχνίας και συνάμα ο διάλογος ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη, την αγωνία, το όραμα αλλά και το προσωπικό φορτίο του μεταφραστή.

Μετά από τον χαιρετισμό και την σύντομη εισαγωγική ομιλία του καθ. Ζ.Ι. Σιαφλέκη, διευθυντή του Εργαστηρίου, οι δύο πρώτες εισηγήσεις, έχοντας ως βάση τη σχετική έρευνα που διεξάγεται στο ΚΝΕ, επικεντρώθηκαν στην περίοδο του νεοελληνικού Διαφωτισμού. Με αφετηρία τον πρώιμο Διαφωτισμό και έμφαση κυρίως στον 18ο αιώνα, σκιαγραφήθηκαν τα ρευστά όρια της λογοτεχνίας που χαρακτηρίζουν την παραπάνω περίοδο (Άννα Ταμπάκη, ΚΝΕ/ΕΙΕ - Παν/μιο Αθηνών: "Νεοελληνικές Μεταφράσεις του Διαφωτισμού: ευρυχωρία και όρια της λογοτεχνίας"), για να ακολουθήσει μία πιο συστηματική διερεύνηση του αρχόμενου 19ου αιώνα (Βίκυ Πτάσιου, Παν/μιο Αθηνών: "Η αφηγηματική μεταφρασμένη παράδοση στα χρόνια του νεοελληνικού Διαφωτισμού"). Την ουσιάδη διαπλοκή του μεταφράσματος με την εθνική λογοτεχνία του δέκτη, ζήτημα που επισημάνθηκε διεξοδικά στις δύο πρώτες εισηγήσεις, θα φώτιζε ο Βαγγέλης Μπισώρης ("Μετάφραση και εθνική λογοτεχνία") που δυστυχώς απουσίαζε. Από το θεωρητικό πρόβλημα της αυτομετάφρασης στην εσωτερική τραγωδία που διέπει μία διαδικασία αναγκαίας, μα οδυνηρής για τον συγγραφέα που τη βιώνει, εξόδου από την μητρική του γλώσσα οδήγησε το ακροατήριο η Μαρία Ορφανίδου - Φρέρη (Τμήμα Γαλλ. Γλώσσας και Φιλολογίας, ΑΠΘ): "Η τραγωδία της αυτομετάφρασης". Το αδιόρατο νήμα και παιχνίδι συνειδητών και μη μιμήσεων και επιδράσεων μέσα από το παράδειγμα του Γ. Σαραντάρη ανέλυσε η Γκαμπριέλα Μακρή (ιδ. σ. φ., διδάσκουσα στο Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, ΑΠΘ): "Η μετάφραση ιταλών ποιητών και η επίδρασή τους στο έργο του Γ. Σαραντάρη". Η τελευταία ομιλία του σημαίνοντος λογοτέχνη και μεταφραστή Δημήτρη Δημητριάδη, μετέφερε με ευστοχία μεγάλο μέρος της αγωνίας του ποιητή-μεταφραστή, στοιχεία αυτής της πάλης με τον Άγγελο, της πάλης με το αλλότριο κείμενο, μίας σχεδόν ερωτικής σχέσης που αναλώνεται εν πολλοίς στο μεταφραστικό εγχείρημα για να φθάσει συχνά σε ρήξη, ή σε ηπιότερη μορφή, στην απομάκρυνση.

Στην ημερίδα συμμετείχαν πολλοί πανεπιστημιακοί, πνευματικοί άνθρωποι της Θεσσαλονίκης και φοιτητές. Στις συζητήσεις που ακολούθησαν μετά από κάθε εισήγηση ξεδιπλώθηκε ένας πολύ ενδιαφέρον και θα έλεγα πολυδιάστατος προβληματισμός.

Άννα Ταμπάκη

**Διεθνές συμπόσιο για την ιστορία της μέτρησης του γεωγραφικού μήκους
(Βρέστη, 4-6 Μαΐου 2000)**

Στο τέλος του 17ου αιώνα, ο αγγλικός στόλος ναυάγησε στα νησιά Σίλλυ και χάθηκαν 5.000 άτομα, γιατί ο πλοηγός πίστευε ότι βρισκόταν στα ανοιχτά της Ουεσσάν. Πιο κοντά μας, όταν ο αγγλικός στόλος που μετέφερε τα στρατεύματα για την αιγυπτιακή εκστρατεία εναντίον των Γάλλων το 1801 έπεσε σε σφοδρή καταιγίδα, σώθηκε γιατί βρήκε καταφύγιο σε ένα θαυμάσιο κόλπο της νότιας Μικράς Ασίας, τον οποίο κανένας χάρτης δεν ανέφερε. Από τους πρώτους αιώνες π. Χ. και μετά, το μεγάλο πρόβλημα της χαρτογράφησης δεν ήταν η μέτρηση του πλάτους, αλλά του μήκους. Τα σφάλματα, που στον Πτολεμαίο έφταναν και τις 8 μοίρες, ήταν ακόμα της τάξης της μισής μοίρας στην

Ανατολική Μεσόγειο στα τέλη του 18ου αιώνα, πράγμα που σημαίνει απόκλιση γύρω στα 40 χλμ. σε αυτά τα πλάτη.

Γίνεται κατανοητή λοιπόν η σημασία που έδωσαν οι μεγάλες δυνάμεις στον προσδιορισμό του μήκους από τον 18ο αιώνα και μετά, με τα γνωστά βραβεία και αποστολές. Αυτό που είναι λιγότερο γνωστό, είναι η συνολική ιστορία μιας προσπάθειας, η οποία επιστράτευσε πολλές δυνάμεις, μαθηματικούς, αστρονόμους, ναυτικούς, στρατιωτικούς, μηχανικούς από διάφορα κράτη, για να καταλήξει στις μετρήσεις ακριβείας του τέλους του 19ου αιώνα.

Το συμπόσιο που οργάνωσε στη Βρέστη το Πανεπιστήμιο της Δυτικής Βρετάνης και η Ναυτική Σχολή (στην επιστημονική επιτροπή εκπροσωπήθηκε το ΕΙΕ), είχε ως στόχο να φωτιστούν επιμέρους πτυχές αυτής της συνολικής ιστορίας. Οι εισηγήσεις εντάχθηκαν σε πέντε θεματικές ενότητες: Ο αγώνας για την ακριβή μέτρηση, Οι επιστημονικές αποστολές, Οι αστρονομικές μέθοδοι, Η μαθηματοποίηση του μήκους, Οι σύγχρονες εξελίξεις.

Πήραν μέρος με ανακοίνωση οι F. Bellec (αντιναύαρχος – CNRS), P. Bret (Cité des Sciences – CNRS), Ευθ. Νικολαΐδης (ΕΙΕ), Danielle Fauque (Univ. d'Orsay), A. Djebbar (Univ. d'Orsay), F. Chareix (École Nationale Supérieure), R. Iliffe (Imperial College), Suzanne Débarbat (Observatoire de Paris), A. Malet (Univ. Pompeu Fabra, Barcelona), Patricia Radelet de Grave (Univ. Catholique de Louvain), B. Rouxel (Univ. de Bretagne Occidentale), J. Dhombres (CNRS – EHESS), H. de Château Thierry (Univ. de Bretagne Occidentale), M. Lannuzel (EPSHOM), C. Boucher (Bureau des Longitudes), H. Le Hanneur (École Navale). Ψυχή του συμποσίου υπήρξε ο Vincent Jullien, καθηγητής ιστορίας των επιστημών στο πανεπιστήμιο της Δυτικής Βρετάνης.

Θύμιος Νικολαΐδης

Διεθνές Συμπόσιο

Επτάνησος Πολιτεία - 200ή επέτειος
(Κέρκυρα, 18-20 Μαΐου 2000)

Όπως είναι γνωστό, συμπληρώθηκαν φέτος 200 χρόνια από την ίδρυση της Επτανήσου Πολιτείας (Σύμβαση Κωνσταντινουπόλεως της 21ης Μαρτίου 1800), του πρώτου Ελληνικού κρατικού μορφώματος των νεότερων χρόνων. Οι πολιτικοί και πνευματικοί φορείς της Επτανήσου, προκειμένου να τιμηθεί η επέτειος και να ανακληθεί η ιστορική μνήμη, έχουν προγραμματίσει εκδηλώσεις σε διάφορα νησιά του Ιονίου. Η ουσιαστική έναρξη των σχετικών εκδηλώσεων έγινε στην πρωτεύουσα της Επτανήσου Πολιτείας, την Κέρκυρα, τον περασμένο Μάιο. Εκεί, με πρωτοβουλία του Κέντρου Μελετών Ιονίου και τη συνεργασία του Ιονίου Πανεπιστημίου, πραγματοποιήθηκε Διεθνές Συμπόσιο Ιστορίας (18-20 Μαΐου) στο οποίο επιφανείς Έλληνες και ξένοι ειδικοί επιστήμονες παρουσίασαν τα πορίσματα των ερευνών τους, που φωτίζουν διεισθημονικά πολλές πτυχές της πολιτειακής, διπλωματικής, διοικητικής, οικονομικής και πνευματικής ιστορίας της Επτανήσου Πολιτείας. Τα πρακτικά του συμποσίου αυτού, καθώς και των λοιπών επιστημονικών συναντήσεων που ακολουθούν —όπως το αντίστοιχο Συμπόσιο που θα πραγματοποιηθεί στο Αργοστόλι, τον Οκτώβριο, και που αποτελεί ουσιαστικά συνέχεια του προηγούμενου— είναι βέβαιο ότι θα εμπλουτίσουν την υπάρχουσα βιβλιογραφία, αλλά και θα ανοίξουν νέες θεματικές για το τόσο σημαντικό αυτό κομμάτι της εθνικής μας ιστορίας, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι η Επτάνησος Πολιτεία, προϊόν διεθνών συνθηκών, εντάσσεται στην τόσο ενδιαφέρουσα για την ευρωπαϊκή ιστορία περίοδο των αρχών του 19ου αιώνα.

Σπύρος Ασωνίτης
 Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Το Μουσείο Σαπωνοποιίας στο Πλωμάρι της Λέσβου

Ένας γνωστός βιομηχανικός χώρος που έχει από καιρό αποκατασταθεί και φιλοξενεί το Πολύκεντρο του Δήμου Πλωμαρίου, άνοιξε τις πόρτες του σε ένα νέο μουσείο, το μουσείο της Σαπωνοποιίας. Είναι το πρώτο μουσείο του είδους στην Ευρώπη που φιλοξενείται στο ίδιο το κτίριο που συνδέεται με αυτήν την παραγωγή. Στις εγκαταστάσεις του πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια εκθέσεις και συνέδρια για τη διάσωση της βιομηχανικής κληρονομιάς και την παραγωγή σαπουνιού στην οποία το Πλωμάρι διέθετε μακρά παράδοση.

Στο Μουσείο που καταλαμβάνει μέρος του ισογείου και του πρώτου ορόφου του κτιρίου ο επισκέπτης εξοικειώνεται με τον τρόπο της μαζικής παραγωγής του σαπουνιού σε μεγάλα καζάνια, με την εποχή της οικονομικής και κοινωνικής ακμής της Λέσβου, με την ιστορία του ιδιοκτήτη Ιωάννη Πούλια και με την παράδοση της ναυτοσύνης που συμπλήρωνε τη βιομηχανική δραστηριότητα στο Πλωμάρι.

Τα μηχανήματα και τα εργαλεία βρίσκονται *in situ* και τα εκθέματα πιστοποιούν την ακμή της λεσβιακής σαπωνοποιίας από το 1880 ως τον Μεσοπόλεμο. Ενδιαφέρουσες σφραγίδες της οθωμανικής περιόδου και μεγάλη ποικιλία αντικειμένων της συσκευασίας του σαπουνιού έχουν δωρηθεί από οικογένειες σαπωνοποιών της Λέσβου που διέπρεψαν στη Λέσβο και τον Πειραιά.

Η έκθεση συμπληρώνεται με οπτικοακουστικό υλικό από προφορικές μαρτυρίες σαπωνοποιών και σαπωνεργατών καθώς και με την καλλιτεχνική έκδοση *Άρωμα Σαπουνιού* που εξέδωσε η Εταιρία Αρχιπέλαγος, φορέας υλοποίησης του έργου με επιμελήτρια την υπογράφοσα.

Ευρυδίκη Σιφναίου

Επιστημονική Συνάντηση

Η Μεσογειακή διάσταση ενός αιγαιακού νησιού

(Μυτιληνιοί Σάμου, 13 Αυγούστου 2000)

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Αιγαίου - Παλαιοντολογικό Μουσείο Σάμου - Ίδρυμα Κωνσταντίνου & Μαρίας Ζημάλη και ο Σύλλογος "Φίλοι του Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Αιγαίου - Παλαιοντολογικού Μουσείου Σάμου" είχαν την πρωτοβουλία να διοργανώσουν από φέτος καλοκαιρινές συναντήσεις, όπου θα εξετάζονται διαφορετικά θέματα γύρω από τη Σάμο. Εγκαινιάζοντας τον θεσμό, πραγματοποιήθηκε στις 13 Αυγούστου στους Μυτιληνιούς, στον υπαίθριο περίβολο του νεότευκτου και επιβλητικού Ιδρύματος Ζημάλη, όπου στεγάζονται τα Μουσεία, Επιστημονική Συνάντηση με θέμα *Η Μεσογειακή διάσταση ενός αιγαιακού νησιού*.

Υπό τους όρους της τοπικότητας και της μεσογειακής οικουμενικότητας, οι οποίοι, όπως γνωρίζουμε, διέπουν τον χώρο του νησιωτικού πολυπλέγματος, προσεγγίστηκε η

τοπική ταυτότητα πρωτίστως ως πεδίο μακραιώνων πολιτισμικών ωσμώνσεων και κοινών αναφορών της μεσογειακής ζωής. Εστιάζοντας την προσοχή τους σε επιμέρους πεδία παρατήρησης και διαφορετικές χρονικές στιγμές, οι ομιλητές έδωσαν έμφαση στην κυκλοφορία ανθρώπων, αγαθών και ιδεών στην πλατιά θάλασσα της Μεσογείου, σε πολιτισμικές μεταφορές και στον ενοποιητικό τους ρόλο. Αναλυτικότερα: Μανόλης Πατινώτης, "Αρίσταρχος και Κοπέρνικος: η ιστορία μιας υποσημείωσης"- Αλεξάνδρα Σφοίνη, "Κωνσταντίνος Σταματιάδης (1808-1888): οι μεσογειακές διαδρομές ενός επαναστάτη"- Μανόλης Βουρλιώτης, "Από την επιστολογραφία του Γιάννη Στεφανή (1901-1912)"- Μαρία Βοϊκλή, "Η σαμιακή οικονομία στο τέλος του 19ου αιώνα"- Γιώτα Τσέλαλη, "Μεταξύ τεχνικής και εμπορίου: η βυρσοδεψία στη Σάμο". Στην κατακλείδα, η Μαρία-Χριστίνα Χατζηιωάννου ("Μερικές παρατηρήσεις γύρω από τη Μεσογειακή διάσταση της Σάμου") επιχείρησε, μέσα και από μια ελκυστική προβολή πλούσιου φωτογραφικού υλικού (19ος-20ός αι.), την αδρομερή εικονογράφηση του μεσογειακού φαινομένου, όπως αυτό εξειδικεύεται στην περίπτωση ενός αιγαιακού νησιού, της Σάμου.

Η Συνάντηση ολοκληρώθηκε με επίσκεψη στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Αιγαίου με εκθέματα από τη νησιωτική χλωρίδα και πανίδα και στις μοναδικές συλλογές των παλαιοντολογικών ευρημάτων της Σάμου. Μία νέα πτέρυγα που θα στεγάσει το Ιστορικό-Εθνογραφικό Μουσείο πρόκειται σύντομα να προστεθεί στο μουσειακό συγκρότημα του Ιδρύματος Ζημάλη, το οποίο έχει αποδουθεί εδώ και μερικά χρόνια σε μια φιλόδοξη προσπάθεια για την έρευνα, διαφύλαξη και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και του απειλούμενου φυσικού πλούτου της Σάμου και των άλλων νησιών του Αιγαίου.

Αλεξάνδρα Σφοίνη

XVIth Congress of the International Comparative Literature Association
Transitions & Transgressions in an Age of Multiculturalism
 (Πρετόρια, 13-19 Αυγούστου 2000)

Με κεντρικό θέμα "Μεταβάσεις και παραβιάσεις στην εποχή της πολυπολιτισμικότητας" πραγματοποιήθηκε στην Πρετόρια, διοικητική πρωτεύουσα της Νοτίου Αφρικής και ζωντανό πανεπιστημιακό κέντρο, το 16ο Συνέδριο της Διεθνούς Εταιρείας Συγκριτικής Φιλολογίας.

Τα τελευταία χρόνια, η σταθερή μετατόπιση του τόπου σύγκλησης των Ετήσιων Συναντήσεων του Εκτελεστικού Γραφείου της AILC/ICLA, που συνοδεύονται κάθε φορά από τη διοργάνωση ειδικών θεματικών Συμποσίων, αντανακλά μία ενσυνείδητη στρατηγική. Ενώ δηλαδή από τη στιγμή της ίδρυσής της, το 1954, οι συναντήσεις και τα μεγάλα (ανά τριετία) Συνέδρια της AILC/ICLA λάμβαναν χώρα είτε στην Ευρώπη, είτε στη Βόρειο Αμερική, μετά το 1980 άρχισαν να επιλέγονται χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Ασίας. Το Συνέδριο του 2000 είναι το πρώτο που πραγματοποιείται στην αφρικανική ήπειρο. Πρόκειται λοιπόν για ένα σημαντικό γεγονός αφού αποδεικνύει πως

ακόμη και με την επιλογή της εκάστοτε χώρας, όπου συγκαλούνται οι συναντήσεις της, η AILC/ICLA επιχειρεί να αναδείξει την προσέγγιση της ετεροτοπίας και της ποικιλίας των πολιτισμικών μορφωμάτων ως καθοριστικού παράγοντα για τον εμπλουτισμό των γνώσεων και την ποιότητα ερμηνείας των λογοτεχνικών φαινομένων, διασφαλίζοντας επίσης την αντιπροσωπευτικότητα των μελετητών της συγκριτικής φιλολογίας σε παγκόσμιο επίπεδο (Επιστολή του Jean Bessière, Προέδρου για την περίοδο 1997-2000, δημοσιευμένη στο *Bulletin de l'AILC*, vol. XVII, nos 1-2, 1997). Προγραμματική διακήρυξη που ερχόταν σε συμφωνία με τους στόχους που είχαν θέσει οι Yves Chevrel και Gerald Gillespie, ως παλαιότεροι πρόεδροι της Διεθνούς Εταιρείας, να συσπειρώσουν τους συγκριτολόγους όλων των χωρών (*Bulletin de l'AILC*, vol. VI, No 2, 1985), καθώς και με την εμφατική επίκληση της María Alzira Seixo για να πάρει σάρκα και οστά η διεθνοποίηση της AILC/ICLA με μεγαλύτερη ευρύτητα και με στέρεο τρόπο, ιδίως στην Αφρική και στη Λατινική Αμερική. Το Συνέδριο του 2003 θα πραγματοποιηθεί στο Hong-Kong, ενώ αυτό του 2006 προγραμματίζεται να γίνει στη Βραζιλία.

Από το Διεθνές Συνέδριο της Πρετόρια αποκομίσαμε έναν πλούσιο προβληματισμό συναφασμένο με την ξεχωριστή εμπειρία που βίωσε ο καθένας μας ως επισκέπτης, ως ταξιδιώτης καθώς συνειδητοποίησε ομολογουμένως την έντονη πρόκληση του άλλου και τη σύγκρουση με το διαφορετικό. Το τοπίο, η κοινωνική πραγματικότητα και οι πολιτισμικές πραγματώσεις αιχμαλώτιζαν φανερά την ευαισθησία του μελετητή και παρέσυραν πολλές φορές σε διαλογισμούς. Σημαντικές (και βραβευμένες) προσωπικότητες του αφρικανικού κόσμου, η κάτοχος βραβείου Νόμπελ Nadine Gordimer, ο γαλλόφωνος συγγραφέας από το Καμερούν Mongo Beti (*La tentation politique chez un écrivain africain*) και ο αγγλόφωνος συγγραφέας από την Σομαλία Nurrudin Farah (*If all stories...*) μας μετέφεραν, μέσα από τον προσωπικό τους λόγο, όχι μόνον στα αδυσώπητα κοινωνικά προβλήματα μίας πληγωμένης ηπείρου αλλά και στην εν πολλοίς εξωπραγματική για μας διάσταση πολιτισμικών παραδόσεων που δεν στηρίζονται στον γραπτό λόγο. Πολλά επί μέρους Στρογγυλά Τραπέζια αφιερώθηκαν στην αφρικανική λογοτεχνία με στόχο να προκαλέσουν τις αντιδράσεις των παρόντων συγκριτολόγων για τη λεγόμενη "μαύρη" ήπειρο, η οποία, παρόλα τα θεαματικά αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης και της πολυπολιτισμικότητας, παραμένει ομηκλώδες και ασαφές τοπίο, πολύ λίγο εξερευνημένο.

Το γενικό θέμα του Συνεδρίου "Μεταβάσεις και παραβιάσεις στην εποχή της πολυπολιτισμικότητας" επεδίωξε να συσπειρώσει ένα μεγάλο μέρος του ενδιαφέροντος γύρω από την ολοένα αυξανόμενη δια-δράση (interaction) και πολιτισμική αλληλεπίδραση που υφίστανται οι λογοτεχνικές διαφορετικών χωρών και ηπείρων. Στις επτά (7) μεγάλες θεματικές ενότητες που εξειδίκευσαν το γενικό θέμα - πλαίσιο (Section 1: Comparative Literature in an Age of Multiculturalism. Section 2: Transgressing and Traversing Continental Boundaries. Section 3: Transgressing Cultural and Ethnic Borders, Boundaries, Limits and Traditions. Section 4: Transgressing Gendered Stereotypes. Section 5: Temporal Transition: What was the Past; What will the Future Be? Section 6: Transgression and Transition of Genre and Media. Section 7: Transgression, Transition

and Information Technology) έγιναν διακριτές διαφορετικές μορφές μετάβασης και παρ-αβίασης χαρακτηριστικές για την εποχή της υψηλής τεχνολογίας που διανύουμε. Η παγκοσμιοποίηση οδηγεί απρόσκοπτα σε μία πλημμυρίδα πληροφοριών, στην άμεση πρόσβαση στην πληροφορία. Αυτό δεν σημαίνει ωστόσο πως καταλύοντας τα γεωγρα-φικά σύνορα, ή ακόμη πως παραβιάζοντας τα πολιτισμικά όρια και τις εθνικές γραμμα-τείες, δημιουργείται κατ'ανάγκη οικοδομητικός διάλογος και αντιμετωπίζεται ικανο-ποιητικά η πολυμέρεια των λογοτεχνικών παραδόσεων μέσα στον χώρο και τον χρόνο. Πολλά επίκαιρα ερωτήματα τίθενται: πώς η επανάσταση στις τεχνολογίες της πληροφό-ρησης επηρεάζει τους μελετητές της λογοτεχνίας καθώς και τη δημιουργική λογοτεχνία αυτή καθαυτή, ποια επίδραση, θετική ή αρνητική, μπορεί να ασκήσουν αυτές οι ραγδαί-ες εξελίξεις στις σπουδές της συγκριτικής φιλολογίας; Η έννοια της "παγκοσμιοποίησης" που προσδιορίζεται από την οικονομία, είναι δυνατόν να συμπορευθεί με την πολιτισμι-κή ενότητα; Μήπως η λογοτεχνική και πολιτισμική ετερότητα τείνει να αποκατασταθεί διά μέσου νέων διεκδικήσεων εθνικής ταυτότητας; Ή μήπως η παραβίαση παραμένει εγγε-νός στοιχείο σε κάθε διαδικασία λογοτεχνικής δια-δράσης και αλληλεπίδρασης. Εάν συμ-βαίνει αυτό, τίθεται ένα μείζον ερώτημα στους ειδικούς μελετητές. Ποιές δηλαδή μπο-ρούν να είναι οι παρεμβάσεις της συγκριτικής φιλολογίας;

Ασφαλώς αυτά και άλλα σημαντικά ερωτήματα συζητήθηκαν στο Στρογγυλό Τρα-πέζι του Προέδρου της AILC/ICLA, Jean Bessière, που ήταν αφιερωμένο στο παρόν και το μέλλον της Σ.Φ. ανά τον κόσμο. Μείζονος ενδιαφέροντος υπήρξαν και ορισμένα από τα δώδεκα (12) Εργαστήρια (Workshops/Ateliers). Αρθρώθηκαν ως εξής: 1. Postmodernity, History and Literary cultures: Explanation and Understanding of Diversity. 2. Cultural Interchanges, Intermixtures, and Interrelations. 3. Cultural Encounters: Conjunctions and Disjunctions. 4. New Context Creation by Translations and Translators. 5. Looking at Writing. 6. Travel Writings: Paths to Multiculturalism (Mossel Bay, 8-10 August). 7. How to Survive the Clash of Cultures: Cultural Identity, Threat or Antidote?. 8. Literary Multilingualism and Modernity. 9. Romantic Prose Fiction: Texts and Contexts Reconsidered. 10. The Literary Hero, 1600-1900. 11. Reconfiguring Higher Narrative in an Age of Multiculturalism. 12. Afrikaans Literature on the Threshold of a New Millenium (Pretoria, 12 August 2000). Τα εργαστήρια συμπεριλήφθηκαν στον κύριο κορμό του συνεδρίου ως συμπληρωματικές και συνάμα αυτόνομες και αυθύπαρ-κτες ενότητες. Κάλυψαν, όπως προκύπτει και από τους τίτλους που παραθέσαμε, θέμα-τα γενικού ενδιαφέροντος και άλλα που εμφανίζονται ανελλιπώς στα διεθνή Συνέδρια Συγκριτικής Φιλολογίας, όπως είναι οι διαφορετικοί τύποι λογοτεχνικών σχέσεων, δια-κειμενικές και ενδοκειμενικές προσεγγίσεις, τα αισθητικά ρεύματα και λογοτεχνικά γένη και οι εθνικές διαφοροποιήσεις τους, η σημερινή κατάσταση της λογοτεχνίας και τα όριά της, η λογοτεχνία και η σχέση της με τις καλές τέχνες, τη φιλοσοφία και τις επιστήμες.

Εν κατακλείδι, θα είχε να διαπιστώσει κανείς πως στο Συνέδριο της Πρετόρια, εκτός από την "άλλη" διάσταση που προσέφερε η αφρικανική ήπειρος και τον επείγοντα προ-βληματισμό για το ύφος και το ήθος των συγκριτολογικών ερευνών εμπρός στην πρό-κληση αλλά και τη δίνη της παγκοσμιοποίησης, ένα μεγάλο τμήμα του επιστημονικού

διαλόγου προσανατολίστηκε στους παλαιότερους αιώνες, με έμφαση τον 19ο αιώνα, και συμπορεύτηκε με τη φιλοσοφική αγωγή και την ιστορία των ιδεών.

Άννα Ταμπάκη

President's Round Table *The Status and Future of Global Comparative Literary Studies*

**16ο Συνέδριο της Διεθνούς Εταιρείας
Συγκριτικής Φιλολογίας
(Πρετόρια, 17 Αυγούστου 2000)**

Τα σημερινά πρόσωπα, το παρόν και κυρίως το μέλλον της Συγκριτικής Φιλολογίας, στον κόσμο, σε συνδυασμό, όπως επισημάνθηκε παραπάνω, με το φλέγον ζήτημα της παγκοσμιοποίησης απασχόλησαν σε μεγάλο ποσοστό το Συνέδριο· στοιχεία αυτής της προβληματικής εισχώρησαν στις περισσότερες θεματικές ενότητες, με επίκεντρο την ενότητα I. *Comparative Literature in an Age of Multiculturalism*. Διατυπώθηκαν σκέψεις για τη θέση και τη συμβολή της Συγκριτικής Φιλολογίας στη μελέτη των εθνικών λογοτεχνιών καθώς και για τις μετατοπίσεις της προς τις μεταφραστικές και πολιτισμικές σπουδές. Η θεσμική υπόσταση, τα προγράμματα σπουδών και η διδακτική, οι αλληλεπιδράσεις με τη δημόσια και πολιτική ζωή καθώς και η επενέργειά της στην αναπαραγωγή της γνώσης τέθηκαν προς συζήτηση. Οι έννοιες της Γενικής Γραμματολογίας (*Allgemeine Literaturwissenschaft*) και της παγκόσμιας λογοτεχνίας (*World Literature*), απετέλεσαν εκ νέου αντικείμενο μελέτης και ορισμού.

Επιστέγασμα αυτής της προβληματικής, χωρίς ωστόσο να μοιάζει να την εξαντλεί, στάθηκε το ειδικό Στρογγυλό Τραπέζι που διοργάνωσε ο Πρόεδρος της AILC/ICLA (1997-2000) καθηγητής Jean Bessière. Ως προς την πολυμορφία των

συμβολών, που συμπληρώθηκαν με δευτερολογίες και με ευρεία συζήτηση με το κοινό, αρκούμαι σε ολίγες επισημάνσεις και κατηγοριοποιήσεις. Απασχόλησαν:

α. Η σχέση της Συγκριτικής Φιλολογίας με το παρελθόν και το παρόν μιας εθνικής λογοτεχνίας. Η παρέμβαση της υπογράφουσας ("La littérature comparée en Grèce. Équinoques du passé et perspectives") προσπάθησε να φωτίσει την περίπτωση μιας χώρας, φορέα παλαιού πολιτισμού, που αποτελεί φυσικό σύνορο και σταυροδρόμι παραδόσεων. Μέσα από ποιες ιδεολογικές διαδικασίες υιοθέτησε ορισμένους τύπους συγκριτολογικών ερευνών και τι συντελείται σήμερα. Συμπληρωματική στάθηκε ως προς τούτο η ομιλία του Abdallah Mdarhri Alaoui (Rabat), "Situation de la littérature comparée au Maroc", που αναφέρθηκε στις διαδοχικές "τύχες" της Συγκριτικής Φιλολογίας στο Μαρόκο, παίρνοντας ως αφετηρία τις εφαρμογές της σε σχέση με την παλαιά αραβική γραμματεία. β. Η εξέλιξη των συγκριτολογικών ερευνών σε μία εθνική γραμματεία, με παράδειγμα την Κορέα, με σκιαγράφηση των παλαιών και σύγχρονων τάσεων, από τον Sang Tae Kim (Seoul), "Comparative Studies in Korea". γ. Μία περίπτωση εφαρμογής, παράδειγμα δηλαδή μιας συγκριτολογικής ανάλυσης, από την Αλίκη Μπακοπούλου-Χώλς, "Comparative Literature. Myths and Politics", και δ. Ο θεωρητικός προβληματισμός γύρω από τα φλέγοντα ζητήματα ορισμού της παγκοσμιότητας του λογοτεχνικού γεγονότος, της υπερεθνικότητας / δι-εθνικότητάς του, της ετεροτοπίας, της σύγκλισης των συγκριτολογικών σπουδών με τις πολιτισμικές, της θέσης που καταλαμβάνει ο τρίτος κόσμος. Προεξάρχουσα στάθηκε στη σύνολη αυτή προβληματική η σημαντική παρέμβαση της Eva Kushner (Toronto, Καναδάς), "Comparative Literature: Globalization or Individuation" για να ακολουθήσουν οι: Djelal Kadir (Pennsylvania, ΗΠΑ):

"Global, Transnational, Comparative", Wang Ning (Beijing, Κίνα): "The Future of Comparative Literature Challenged by Cultural Studies", Sieghild Bogumil (Bochum, Γερμανία): "Littérature comparée, mondialisation, hétérotopie", Lisa Block de Behar (Montevideo, Ουρουγουάη): "Littérature comparée, tiers monde, mondialisation, quelques points de repère d'une rencontre incontournable".

Οι εισηγήσεις της Συνάντησης θα δημοσιευθούν σε ειδικό τόμο.

Άννα Ταμπάκη

Workshop

How to survive the clash of cultures: cultural identity, threat or antidote?

**16ο Συνέδριο της Διεθνούς Εταιρείας Συγκριτικής Φιλολογίας
(Πρετόρια, 18 Αυγούστου 2000)**

Η οικονομική παγκοσμιοποίηση και η διακίνηση των πληροφοριών στην αυγή του 21ου αιώνα έχει ήδη θέσει με πολλούς τρόπους και το ζήτημα της πολιτισμικής ταυτότητας. Ζήτημα το οποίο παίρνει, όπως είναι φυσικό, διαφορετικό περιεχόμενο και αποκτά διαφορετική βαρύτητα ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή, τις γενικότερες οικονομικές και κοινωνικές συνισταμένες και τις πολιτισμικές ομάδες που αφορά σε κάθε περίπτωση. Σύγκρουση, διατήρηση ή συγχώνευση πολιτισμικών δεδομένων αποτελούν τους άξονες της νέας αυτής προβληματικής που βρίσκεται στο επίκεντρο των συζητήσεων σε διεθνές επίπεδο.

Η λογοτεχνία, δείκτης της πολιτισμικής φυσιογνωμίας μιας εθνικής ομάδας, αποτυπώνει συγκρούσεις και οσμώσεις. Όταν η ιστορική μνήμη, η προφορική παράδοση και τα σύγχρονα δεδομένα μετουσιώνονται σε λογοτεχνικό κείμενο γίνεται δυνατό να αναζητηθούν τα ίχνη τους και να διερευνηθεί η συμβολή τους στην αποτύπωση, στην αναζήτηση ή την αμφισβήτηση μιας εθνικής ή πολιτισμικής φυσιογνωμίας. Σε μια αντίστροφη λογική, παρατηρούμε ότι διεθνώς η ανάλυση του λογοτεχνικού κειμένου χάνει την αυτοτέλειά της και όλο και περισσότερο αναζητώνται ερμηνευτικά εργαλεία προερχόμενα από τις πολιτισμικές σπουδές. Η θέση των εθνικών λογοτεχνιών τίθεται σε αμφισβήτηση ενώ η ιστορικότητα του λογοτεχνικού κειμένου αποκτά νέες διαστάσεις.

Αυτό ήταν και το κεντρικό θέμα του εργαστηρίου που οργανώθηκε στο πλαίσιο του 16ου Συνεδρίου της Διεθνούς Εταιρείας Συγκριτικής Φιλολογίας (AILC/ ICLA), στην Πραιτώρια της Νότιας Αφρικής. Υπεύθυνος του εργαστηρίου ήταν ο Rien T. Segers, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Groningen της Ολλανδίας και επί κεφαλής της ερευνητικής επιτροπής που λειτουργεί υπό την αιγίδα της ICLA με θέμα "Συγκριτολογικές σπουδές για την πολιτισμική και λογοτεχνική ταυτότητα".

Το εργαστήριο, εκτός από την πρώτη και εναρκτήρια συνεδρία (Session I: "Outlining the problem") η οποία απευθυνόταν σε όλους τους συμμετέχοντες, διαρθρώθηκε, με υποδειγματικό τρόπο, σε άλλες τέσσερις παράλληλες συνεδρίες στην κά-

θε μια από τις οποίες ένας ειδικός επιστήμονας – συντονιστής είχε αναλάβει να επισημάνει και να συγκεντρώσει τα κύρια σημεία της κάθε ομιλίας (Session 2: "Multiculturalism and the Clash of Cultures", Sessions 3-4: "Literature and the Clash of Cultures", Session 5: "Education and the Clash of Cultures"). Στην καταληκτήρια έκτη συνεδρία ("Nation and City and the Clash of Cultures") οι συντονιστές εξέθεσαν τα συμπεράσματά τους στην ολομέλεια και ακολούθησε γενικευμένη συζήτηση.

Τα θέματα που παρουσιάστηκαν ήταν τα ακόλουθα: Rien T. Segers (Groningen, Ολλανδία): "The Cultural Turn in the 21st century", Joris Vlasselaers (Louvain, Βέλγιο): "The Modern City: A Symbolic Space of Memory and a Crucible for Multiculturalism", Luc Renders (Βέλγιο): "The Sharp Edge of Multiculturalism", Chris van der Merwe (Ν. Αφρική): "Bridging the Gap – the Role of the Outsider in Crosscultural Communication", Véronique Porra (Bayreuth, Γερμανία): "L'internationalisation des littératures européennes Un antidote contre la globalisation ?", Rania Polycandrioti (ΚΝΕ/ΕΙΕ) : "Identité ou métissage des cultures ? La littérature de la diaspora hellénique en France, XXe siècle", Liesbeth Korthals-Altes (Groningen, Ολλανδία): "Resurrection and Mourning: the Bond to the Land in the Western-European Literature in the Era of Globalization", Joseph Ricapito (Baton-Rouge, ΗΠΑ): "Cervantes and Italy: Redivivo", Estelle Kruger (Πρετόρια, Ν. Αφρική): "The inclusion of a cultural component in die curriculum for Afrikaans as additional language", Hein Viljoen (Potchefstroom, Ν. Αφρική): "The Problematic Identity of Oom Gert", Evelyn Cobley (Victoria, Καναδάς): "Multiple Sites of Cultural Inscription: Literature and the Nation".

Τα Πρακτικά του εργαστηρίου πρόκειται να εκδοθούν σύντομα σε αυτοτελή τόμο.

Ράνια Πολυκανδριώτη

Ημερίδα

Οι Βατουσαίοι δημοσιογράφοι

(Βατούσα Λέσβου, 19 Αυγούστου 2000)

Στις 19 Αυγούστου 2000 οργανώθηκε στο χωριό Βατούσα της δυτικής Λέσβου από το "Ίδρυμα για την ανάπλαση της Βατούσας Χρήστος και Μαρία Παπουτσή" ημερίδα αφιερωμένη στους δημοσιογράφους που είχαν ως κοινό στοιχείο την καταγωγή τους από το χωριό της Βατούσας. Τα ονόματά τους: Πανάγος Γώγος, Θεόδωρος Θεοδωρίδης (Ντόρος Ντορής), Τέρπανδρος Αναστασιάδης και Γεώργιος Αναστασιάδης. Επειδή η δράση μερικών από αυτούς (Αναστασιάδηδες) ξεπέρασε τα τοπικά όρια καθώς εμπλέχθηκαν σε ιδεολογικές και πολιτικές περιπέτειες της εποχής κρίνουμε σκόπιμο να παραθέσουμε λίγα σχόλια από την εκδήλωση αυτή.

Οι σταθερές και συνεχείς σχέσεις των χωριών της Δυτικής Λέσβου με τη Μικρά Ασία είναι γνωστό φαινόμενο το οποίο μάλιστα οδηγούσε και σε μονιμότερες εγκαταστάσεις Λεσβίων στη Μικρασιατική ενδοχώρα από εκείνες των χωριών της ανατολικής λεσβιακής

ακτής που είχαν την άμεση και εύκολη πρόσβαση κυρίως προς τις Κυδωνίες και λιγότερο και προς τα άλλα κέντρα. Αποτέλεσμα των σχέσεων αυτών είναι η εγκατάσταση μελών της οικογένειας Αναστασιάδη στη Σμύρνη, από τα οποία διακρίθηκε ο Γεώργιος Ιακ. Αναστασιάδης, ως εκδότης της εφημερίδας "Ημερησία Σμύρνη" (1907-1912) και του πολύτομου σατιρικού περιοδικού "Κόπανος" (α' περίοδος Σμύρνη 1908-1922, β' περίοδος Αθήνα 1922-1924). Οι διασωθέντες τόμοι του περιοδικού αυτού γνώρισαν πρόσφατη επεξεργασία και μερική επανέκδοση, μετά από πολύχρονη επιστημονική και εκδοτική διαδικασία που ανέλαβε και έφερε σε πέρας ο Δημήτρης Νικορέτζος.

Ο Γεώργιος Αναστασιάδης (1874-1971) λοιπόν, για τον οποίο μίλησε ο Δημ. Νικορέτζος, έλαμψε με την παρουσία του στη Σμύρνη: δημοτικιστής, φιλελεύθερος πολιτικά είχε να αντιπαλεύσει με το συντηρητικό πνεύμα των περισσότερων εντύπων της Σμύρνης και κυρίως της "Αμάθειας" του Σωκράτη Σολομωνίδη. Τη δράση του προσπάθησε να συνεχίσει μετά τη Μικρασιατική καταστροφή και στην Αθήνα με τη συνέχιση της έκδοσής του, αλλά γρήγορα εγκατέλειψε την προσπάθεια καθώς το νέο περιβάλλον δεν ευνοούσε παρόμοια εγχειρήματα.

Ο σσιαλιστής, δάσκαλος, ποιητής και δημοσιογράφος Θεόδωρος Θεοδωρίδης (Ντόρος Ντορής) για τον οποίο μίλησε ο εκπαιδευτικός σύμβουλος Αριστείδης Κουτζαμάνης είναι μια ενδιαφέρουσα περίπτωση του δημοσιογραφικού κόσμου της Μυτιλήνης. Προσπάθησε μόνος του γράφοντας, τυπώνοντας και μοιράζοντας, να συντηρήσει το σατιρικό φύλλο "Ο Μυτιληνός" (1909-) ο οποίος ήλθε σε οξυτάτη αντιπαράθεση με τον Στρατή Μυριβήλη, κατηγορήθηκε για παιδερασία, συκοφαντήθηκε, έφυγε από το νησί, επανήλθε πάντοτε διατηρώντας το αντισυμβατικό πνεύμα και την μαχητικότητα του.

Ο Τέρπανδρος Ι. Αναστασιάδης (1887-1971), για τον οποίο μίλησε ο Αλφόνσος Δελής, άρχισε τη δημοσιογραφική του σταδιοδρομία στην Κωνσταντινούπολη με το εβδομαδιαίο σατιρικό περιοδικό "Βούρδουλας" (1918-1921). Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή μετέφερε το έντυπό του στη Μυτιλήνη, όπου συνέχισε από το 1923 ως το 1928 την έκδοσή του, η οποία συμπίπτει με την "Καμπάνα" του Μυριβήλη. Μια νέα βραχύβια προσπάθεια έγινε το 1933-1934 με συνεργάτες βασικούς τους Γρηγόριο Βερναρδάκη και Μίλητη Παρασκευαΐδη για να παραχωρήσει τη θέση του οριστικά στον "Τρίβολο" του Στρατή Παπανικόλα.

Ωστόσο το κύριο έργο του Τέρπανδρου Αναστασιάδη επικεντρώθηκε στην εφημερίδα "Δημοκράτης", κομματικό όργανο με φιλελεύθερες αρχές στο οποίο μεταξύ των άλλων έχει αρθρογραφήσει και ο Γ. Παπανδρέου και μέσα από πολλές περιπέτειες, μετονομασίες και αναπροσαρμογές συνεχίζει την έκδοσή της ως τις μέρες μας.

Για τον Πανάγο Γάγο, για τον οποίο μίλησε ο μελετητής λεσβιακής δημοσιογραφίας Αντώνης Πλάτωνας, που διαθέτει σημαντική συλλογή εντύπων περιοδικών και εφημερίδων της Λέσβου, οι γνώσεις μας είναι ελάχιστες. Έδρασε ως δημοσιογράφος στην Κωνσταντινούπολη, στην οποία οι Βατουσαίοι διατηρούσαν ακμαία συντεχνία ραπτών, στα μέσα του 19ου αι.

Η ενδιαφέρουσα αυτή ημερίδα για τους Βατουσαίους δημοσιογράφους συνοδεύτηκε από επίσκεψη στο Εκκλησιαστικό Μουσείο του χωριού όπου φυλάσσεται αρχαιακό υλικό, κυρίως του 19ου αι., βιβλία και μεταβυζαντινές εικόνες, καθώς και στο αρχοντι-

κό (1890) της οικογένειας Γώγου στο οποίο μετά την πρόσφατη (1989) αποκατάστασή του φυλάσσεται λαογραφικό υλικό καθώς και αξιόλογη συλλογή εντύπων του 19ου αι.

Παναγιώτης Μιχαηλάρης

XIX Διεθνές Συμπόσιο για την Ιστορία των Επιστημονικών Οργάνων (Οξφόρδη, 4-8 Σεπτεμβρίου 2000)

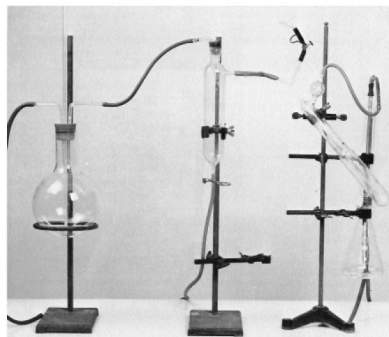
Κάθε χρόνο, η Επιτροπή για τα Επιστημονικά Όργανα της Διεθνούς Ένωσης Ιστορίας και Φιλοσοφίας των Επιστημών, οργανώνει ένα Διεθνές Συμπόσιο, που συγκεντρώνει όλους όσους ασχολούνται με την ιστορία των επιστημονικών οργάνων : ερευνητές, μουσειολόγοι, συλλέκτες, εκτιμητές. Φέτος, τη διοργάνωση ανέλαβε το Μουσείο επιστημών της Οξφόρδης, ο διευθυντής του οποίου Dr. Jim Bennett, τυχαίνει να διατελεί Πρόεδρος της Επιτροπής.

Η συμμετοχή ήταν ασυνήθιστα μεγάλη: 140 σύνεδροι, εκ των οποίων περίπου 90 παρουσίασαν ανακοινώσεις. Λόγω του μεγάλου αριθμού των συνέδρων και των περιορισμένων ημερών του συμποσίου, οργανώθηκαν δύο παράλληλες συνεδρίες. Οι θεματικές ενότητες του Συμποσίου ήταν οι ακόλουθες: Ιστορικά αστεροσκοπεία και τα όργανά τους, Κατασκευαστές οργάνων, όργανα φυσικής 19ος-20ός αι., Το Μουσείο Ashmolean της Οξφόρδης, Αρχεία κατασκευαστών, εμπόρων και συλλεκτών, Κατάλογοι και τεχνικές τεκμηρίωσης, Μετεωρολογία και φυσικές επιστήμες, Μαθηματικά και αστρονομία, Όργανα 20ού αιώνα, Σπουδές για τα όργανα, Φυσική φιλοσοφία του 18ου αι., Μουσεία και εκθέσεις, Χρησιμοποίηση των οργάνων, Αστρολάβοι και παλαιά όργανα, Συλλογές και θεσμοί.

Στο ετήσιο αυτό συμπόσιο, οι διοργανωτές φροντίζουν να προσφέρουν ένα πλούσιο πρόγραμμα επισκέψεων σχετικών με τα επιστημονικά όργανα. Στην Οξφόρδη, εκτός από τις ειδικευμένες ξεναγήσεις στα πανεπιστημιακά μουσεία, επισκεφθήκαμε ιστορικά εργαστήρια των Κολεγίων καθώς και τις ιδιωτικές τους συλλογές. Η πλέον όμως ενδιαφέρουσα επαφή μας με τα ιστορικά όργανα ήταν ότι μπορέσαμε να χειριστούμε σπάνιους αστρολάβους του 16ου αιώνα, καθώς και άλλα αστρονομικά και μαθηματικά όργανα καθώς και όργανα φυσικής του 17ου και 18ου αιώνα, που φυλάσσονται στο Μουσείο Επιστημών το οποίο είναι υπό πλήρη διαμόρφωση.

Το επόμενο διεθνές συμπόσιο θα γίνει τον Οκτώβριο του 2001 στην Κοπεγχάγη, και το μεθεπόμενο θα διοργανωθεί από το ΚΝΕ/ΕΙΕ στην Αθήνα, τη δεύτερη εβδομάδα του Σεπτεμβρίου του 2002.

Θύμιος Νικολαΐδης

Α' Διεθνές Συνέδριο Κυθηραϊκών Μελετών

Κύθηρα: Μύθος και πραγματικότητα

(Χώρα Κυθήρων, 20-24 Σεπτεμβρίου 2000)

Στις 20-24 Σεπτεμβρίου του 2000 πραγματοποιήθηκε στη Χώρα Κυθήρων το Α' Διεθνές Συνέδριο Κυθηραϊκών Μελετών με θέμα: "Κύθηρα: Μύθος και πραγματικότητα". Το Συνέδριο διοργάνωσαν απο κοινού το Ελεύθερο Ανοικτό Πανεπιστήμιο του Δήμου Κυθήρων και ο Τομέας Ανθρωπιστικών Επιστημών του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία την Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών και την Ιόνιο Εταιρεία του Λονδίνου. Το Συνέδριο κινήθηκε στους θεματικούς άξονες του Συμβολισμού των Κυθήρων (Καλές Τέχνες και Γράμματα), της Ιστορίας, Οικονομίας και Κοινωνίας του χθες και του σήμερα και τέλος της Απεικόνισης και ερμηνείας του χώρου (αρχαιολογία-αρχιτεκτονική-περιβάλλον). Οι άνω των διακοσίων ανακοινώσεις από επιστήμονες ιστορικούς, αρχαιολόγους, φιλολόγους, φιλοσόφους, οικονομολόγους, γεωλόγους-σεισμολόγους, ανθρωπολόγους, λασογράφους και αρχιτέκτονες-μηχανικούς, εστίασαν τα ενδιαφέροντά τους στην ιστορία και το παρόν των Κυθήρων, αλλά και στην αντανάκλαση του ειδώλου του νησιού στα πολιτισμικά δρώμενα από την Αναγέννηση ως τις μέρες μας.

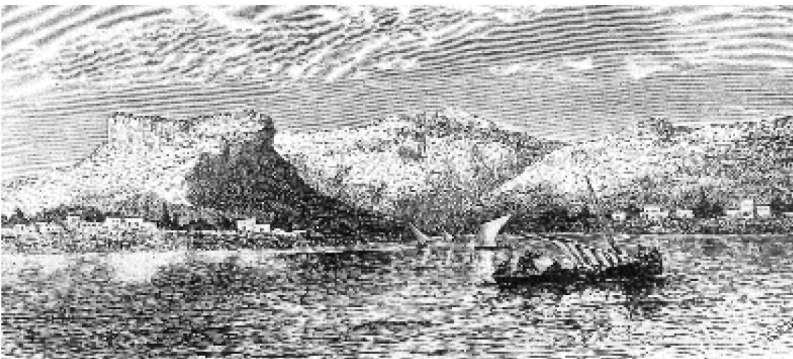
Στην ενότητα "Ο συμβολισμός των Κυθήρων" τριάντα και πλέον ομιλητές εξέτασαν σφαιρικά τον μύθο της Κυθέρειας Αφροδίτης, από τις αρχέγονες λατρείες και τα ομηρικά έπη ως τις μέρες μας. Όπως επεσήμανε και η Άννα Ταμπάκη (Παν/μιο Αθηνών-ΚΝΕ/ΕΙΕ) στα συμπεράσματά της, στις σχετικές ανακοινώσεις εξετάστηκε το πώς ο μύθος επέδρασε στις μεγάλες ευρωπαϊκές λογοτεχνίες από την Αναγέννηση και μετά, πώς αποκρυσταλλώθηκε μέσα από τα μεγάλα ρεύματα του κλασικισμού, του μπαρόκ, του ρομαντισμού, του συμβολισμού, του μοντερνισμού, πώς μετουσιώθηκε και μέσα από ποιές συνειρμικές διαδικασίες σε φανταστικές εικαστικές απεικονίσεις, με αποκορύφωμα το έργο του Jean-Antoine Watteau, "L'Embarquement pour Cythère", πώς μεταπλάστηκε στο έργο των Ελλήνων δημιουργών, στη λογοτεχνία, την ποίηση και την εικαστική έκφραση. Από τους επιστήμονες που έλαβαν μέρος στο Συνέδριο τονίστηκε ότι η ιστορία των Κυθήρων αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον με την παραδοσιακή αξιοποίηση του αρχαιακού υλικού (Τοπικό Ιστορικό Αρχείο Κυθήρων, Αρχαία της Ευρώπης, Βενετία, Εμπορικό Επιμελητήριο Μασσαλίας κ.λπ.) αλλά και την ανανεωμένη οπτική η οποία την εντάσσει στο ευρύτερο πλαίσιο της μεσογειακής ιστορίας τόσο στην Αρχαιότητα όσο και κατά τον Μεσαίωνα (Κ. Φωτίου, Α. Κύρου).

Στη μελέτη των τοπικών αρχείων και τη σύνδεση του νησιού με τις τύχες του επτανησιακού χώρου αφιερώθηκαν αρκετές ακόμη ανακοινώσεις (Γ. Λεοντσίνης, Κ. Σβολόπουλος, κ.ά.) Από την άλλη πλευρά, όπως τονίστηκε, νέες προτάσεις για την ανάπλαση της εικόνας μιας τόσο περιορισμένης γεωγραφικά περιοχής προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες, όπως για παράδειγμα η ηλεκτρονική επεξεργασία του άφθονου χαρτογραφικού υλικού (Ευ. Λιβιεράτος), οι σύγχρονες μέθοδοι για την αρχαιολογική έρευνα (Ε. Τσοφοπούλου, Ι. Μπίθα, Τ. Ε. Gregory, Ι. Πετρόχειλος, Θ. Κουκούλης, Α. Τσαρβάπουλος, κ. ά.) καθώς και οι εργαστηριακές εφαρμογές της αρχαιομετρίας από επιστήμονες

του ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος (Α. Βόσσου-Ντόμη, Ι. Μπασιάκος). Στη λαογραφία και την ανθρωπολογία αφιερώθηκε ένα μεγάλο τμήμα του Συνεδρίου, στο οποίο καταξιωμένοι λαογράφοι (Αικ. Πολυμέρου-Καμηλάκη, Αικ. Κορρέ, Μ. Αλεξιάδης, Π. Καμηλάκης, κ.ά.) πλαισιωμένοι από νεότερους ερευνητές, ανέδειξαν με μια θεματική εμπλουτισμένη με πολλές πτυχές της ακόμη ζώσας τοπικής πραγματικότητας.

Σημαντικό γεγονός σε αυτό το Συνέδριο ήταν η συνάντηση των παραπάνω επιστημόνων με συναδέλφους, οι οποίοι εκπροσωπούν κλάδους σχεδιασμού της αναπτυξιακής προοπτικής του νησιού σε συνάρτηση με το σχεδόν αναλλοίωτο τοπίο του και την πολύ καλά εκπροσωπημένη σε αυτό πολιτισμική κληρονομιά (Ν. Γλυτσός, Α. Σούγιαννης, κ. ά.). Τα σχεδόν ιδιότυπη τέχνης μνημεία των Κυθήρων από όλες τις περιόδους της βυζαντινής αρχιτεκτονικής και της ζωγραφικής τα οποία στο σχετικό βιβλίο των Μ. Χατζηδάκη και Ιωάννας Μπίθα έχουν χαρακτηριστεί "μοναδικά ιστορικά τεκμήρια για την περίοδο ανάμεσα στον 7ο και τον 15ο αιώνα" παραμένουν άλλωστε, η παραστατικότερη και σχεδόν ομιλούσα προβολή της ιστορίας τους. Σε αυτό το κυθηραϊκό τοπίο ή την φαντασική του εκζήτηση, όπως τονίστηκε από τον Ακαδημαϊκό, Ομ. Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών, Ευ. Μουτσόπουλο και την Αν. Καθηγήτρια Αθανασία Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη, βρίσκουν τέλος, διέξοδο τόσο τα πνευματικά όσο και τα αισθητικά αιτήματα. Από το ΕΙΕ στο συνέδριο συμμετείχαν οι: Ιόλη Βιγγοπούλου (ΚΝΕ) με θέμα: "Περιηγητές στα Κύθηρα: Όψεις και αντικειμενικότητες, αυταπάτες και μυθοπλασίες ενός χώρου", Μαρία Λεοντσίνη (ΚΒΕ) με θέμα: "Οι αναπαραστάσεις του Κυθηραϊκού τοπίου στη γεωγραφική γραμματεία και την αγιολογία", Παναγιώτης Μιχαηλάρης (ΚΝΕ) με θέμα: "Το ελληνικό προξενικό πρακτορείο Κυθήρων" και η Άννα Ταμπάκη (Παν/μιο Αθηνών, ΚΝΕ, αντιπρόεδρος της Ο.Ε.) με θέμα: "Ο πρώτος ναύτης του Salomon Gessner στο πλαίσιο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού". Ας σημειωθεί ότι κυκλοφόρησε έκδοση με τις περιλήψεις όλων των ανακοινώσεων, γεγονός πολύ σημαντικό για ένα τόσο ευρύ συνέδριο. Τέλος ευκαία θα ήταν η συνέχιση των συνεδριακών αυτών συναντήσεων, συγκεντρώνοντας τόσο κυθηρούς επιστήμονες, αλλά και όλους όσοι έχουν αφιερώσει τα ερευνητικά τους ενδιαφέροντα στη μελέτη των Κυθήρων.

Μαρία Λεοντσίνη

**Συμπόσιο για τη γλώσσα - μέσο επικοινωνίας της Επιστήμης
(Λωζάνη, 21 Σεπτεμβρίου 2000)**

Με την ευκαιρία της Συνόδου της Εκτελεστικής Επιτροπής της Διεθνούς Εταιρείας Μελέτης του Διαφωτισμού (International Society for Eighteenth-Century Studies) που συνήλθε φέτος στη Λωζάνη την 22α Σεπτεμβρίου 2000, η Ελβετική Εταιρεία Μελέτης του Διαφωτισμού (Pro Saeculo XVIIIe. Societas Helvetica) οργάνωσε, την 21η Σεπτεμβρίου, ένα μικρό Συμπόσιο με θέμα "Les langues comme instruments de la communication scientifique" —τον 18ο βέβαια αιώνα.

Παρουσιάστηκαν εννέα ανακοινώσεις με την ακόλουθη θεματική:

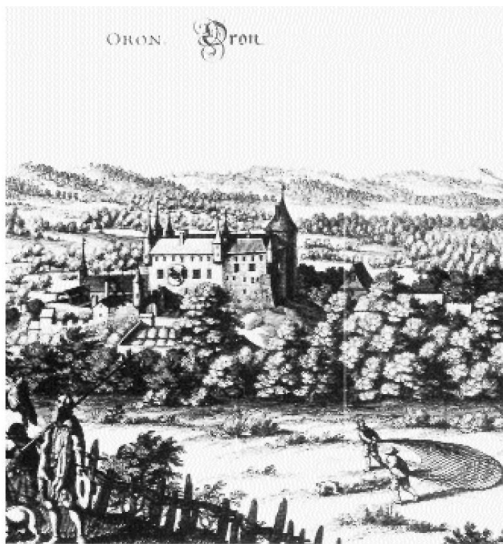
Zhilian Zhang, "Les rapports entre la langue chinoise et les langues européennes au XVIIIe siècle. Jens Häselser, Le français en Allemagne - langue de cour versus langue des savants". Birgitta Berglund-Nilsson, "Les métaphores d'un pamphlet de 1776". Teresa Kostkiewicz, "Les diversités des langues dans l'espace public de la Pologne des Lumières".

Fritz Nagel, "The Creation of Modern Scientific Terminology. Some Examples from the Bemoulli Family". Martina Grecenkova, "Entre la langue nationale et la langue universelle. Les combats pour la langue dans la bohème des Lumières". Dimitris Apostolopoulos, "La langue grecque comme instrument de la communication scientifique au XVIIIe siècle dans le Sud-Est européen". Irina Lagoutina, "Translation as a Cultural Mediator between Russia and Germany in the late Eighteen Century". Nikolay Afetov, "Far from Home: The Bulgarian Writer from the Period of Enlightenment and the Languages of his Work".

Οι εργασίες του Συμποσίου άρχισαν στο Πανεπιστήμιο της Λωζάνης Dorigny και ολοκληρώθηκαν στις αίθουσες του Château d'Oron. Μετά τη λήξη των εργα-

σιών του Συμποσίου, οι σύνεδροι ξεναγήθηκαν στην πλούσια σε δημοσιεύματα του 18ου και 19ου αι. βιβλιοθήκη του Πύργου, που κτίστηκε τον Μεσαίωνα, στα τέλη του 12ου—αρχές 13ου αι., για να παραμείνει ως το 1936 σε χέρια ιδιωτών και να περάσει, το έτος αυτό, στην ιδιοκτησία της ομώνυμης εταιρείας (Association pour la Conservation du Château d'Oron).

Δημήτρης Γ. Αποστολόπουλος

Διεθνές Συμπόσιο

Οικονομικές και κοινωνικές όψεις των πιστωτικών δραστηριοτήτων στην ανατολική Μεσόγειο, 18ος-20ός αιώνας
(Ρέθυμνο, 29-30 Σεπτεμβρίου 2000)

Το Συμπόσιο οργανώθηκε από το Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης και από το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών του ΙΤΕ. Οργανωμένο σε τέσσερις συνεδρίες, στους ελκυστικούς χώρους του Ινστιτούτου στο Ρέθυμνο, το Συμπόσιο υπήρξε μια καλή ευκαιρία για μια συστηματική και σε βάθος ανταλλαγή προβληματισμών μεταξύ, κυρίως, Ελλήνων και Τούρκων ιστορικών, γύρω από τις πιστωτικές δραστηριότητες στον ευρύτερο χώρο της ανατολικής Μεσογείου και των Βαλκανίων, αντλώντας από το κοινό οθωμανικό παρελθόν και τις εν συνεχεία παράλληλες ή και αποκλίνοσες εμπειρίες στα πλαίσια των εθνικών κρατών. Μορφές, δομές και φορείς πιστωτικών λειτουργιών στην Οθωμανική αυτοκρατορία, νεότερα πιστωτικά ιδρύματα και ιδιώτες τραπεζίτες στην Τουρκία και στην Ελλάδα είναι σε γενικές γραμμές τα θέματα που απασχόλησαν το Συμπόσιο, με διεξοδικές συζητήσεις αφιερωμένες ξεχωριστά σε κάθε ανακοίνωση. Στο Συμπόσιο πήραν μέρος οι Murat Cizakca, Edhem Eldem και Sevket Pamuk από το Πανεπιστήμιο του Βοσπόρου, Caglar Keyder από το Πανεπιστήμιο SUNY, η Evguenia Davidova από το Ινστιτούτο Ιστορίας της Βουλγαρικής Ακαδημίας Επιστημών, και από ελληνικής πλευράς οι Αντώνης Αναστασόπουλος, Γιάννης Κοκκινάκης, Σωκράτης Πετμεζάς και Χρήστος Χατζηιωσήφ από το Πανεπιστήμιο Κρήτης και η Χριστίνα Αγριαντώνη από το ΚΝΕ/ΕΙΕ. Στο πλαίσιο του Συμποσίου οργανώθηκε επίσκεψη στους χώρους των αρχαιολογικών ανασκαφών του Πανεπιστημίου, στην αρχαία Ελεύθερα.

Χριστίνα Αγριαντώνη

TICCIH - The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage, Maritime Technologies. Mining Landscapes

10th International Conference, Transactions-June 1997

Athens 2000, έκδοση του Ελληνικού Τμήματος του TICCIH, 363 σελ.

Το Ελληνικό Τμήμα του TICCIH, που είχε διοργανώσει με εξαιρετική επιτυχία το 10ο Διεθνές Συνέδριο τον Ιούνιο του 1997 στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, ολοκλήρωσε την έκδοση των Πρακτικών του Συνεδρίου αυτού σε έναν ιδιαίτερα φροντισμένο και εικονογραφημένο τόμο (στα αγγλικά και γαλλικά), που επιμελήθηκε η Χριστίνα Αγριαντώνη, στοιχειοθέτησε και σελιδοποίησε ηλεκτρονικά η Βάσω Αντωνίου (ΚΝΕ/ΕΙΕ) και εκτύπωσε η εταιρεία Γ. Αργυρόπουλος ΕΠΕ. Τον μεγαλύτερο όγκο του τόμου καταλαμβάνουν 45 ανακοινώσεις σχετικές με τις τεχνολογίες της θάλασσας, θέμα που το Ελληνικό Τμήμα του TICCIH είχε επιλέξει ως κύριο θέμα του Συνεδρίου, με το σκεπτικό ότι στον τομέα αυ-

τό υπάρχει αξιολογή ελληνική διαχρονική παρουσία. Το θεματικό φάσμα των τεχνολογιών της θάλασσας εκτείνεται από τα κάθε λογής πλωτά μέσα, τη ναυπηγική και τις τεχνικές της ναυσιπλοΐας ως τα λιμενικά έργα, τις χρηστικές κατασκευές της λιμενικής υποδομής και τα θαλάσσια μέτωπα. Και επειδή τα ενδιαφέροντα του κόσμου της βιομηχανικής και τεχνικής κληρονομιάς εκτείνονται από την ιστορική τεκμηρίωση και ερμηνεία των υλικών καταλοίπων της κληρονομιάς αυτής ως την αποκατάσταση και αξιοποίησή τους, οι θεματικές ενότητες του Συνεδρίου αναφέρονται σε ζητήματα έρευνας και τεκμηρίωσης, ιστορικής ταυτότητας λιμανιών, μεθοδολογίας και συστημάτων καταγραφής, τεχνικών κατασκευής, πολιτικών προστασίας και σχεδίων επανάχρησης. Τα παραδείγματα που παρουσιάστηκαν, κάλυψαν τον ευρωπαϊκό και βορειοαμερικανικό χώρο, αλλά και τη Νότια Αμερική, την Ιαπωνία και την Αυστραλία.

Η δεύτερη ενότητα του Συνεδρίου ήταν αφιερωμένη στη διαχείριση των μεταλλευτικών ιστορικών τοπίων —συνθήκες διαμόρφωσης, στρατηγικές ερμηνείας και μουσειακή αξιοποίηση. Παρουσιάστηκαν σχέδια επανάχρησης εγκαταστάσεων και τοπίων από τα Ουράλια, την Καταλονία, το Λαύριο την Ουαλία και αλλού.

Η ελληνική συμμετοχή ήταν σημαντική σε όλες τις θεματικές ενότητες, ενώ μία ενότητα του πρώτου μέρους αφιερώθηκε αποκλειστικά στους ελληνικούς φάρους και παρουσιάστηκαν τα πορίσματα της ομάδας εργασίας για τους φάρους που είχε συγκροτηθεί στο πλαίσιο του Ελληνικού Τμήματος του TICCIH.

Με το 10ο Συνέδριο και την έκδοση του τόμου των Πρακτικών οι τεχνολογίες της θάλασσας αναδεικνύονται σε ιδιαίτερο πεδίο μελέτης και έρευνας και συγχρόνως ενσωματώνονται στα αντικείμενα μελέτης, προστασίας και αξιοποίησης που προωθεί ο κόσμος της τεχνικής και της βιομηχανικής κληρονομιάς και οι φορείς του.

Ευρυδίκη Σιφναίου

Imago Mundi. Lettres et images d'Europe (Château de Grignan, Provence, 13-15 Οκτωβρίου 2000)

Γνωστό στους φιλολογικούς κύκλους και στην ιστορία της Γαλλίας γενικότερα ως τόπος εποχιακής διαμονής και θανάτου της μεγάλης επιστολογράφου Madame de Sévigné, χάρη στο όνομα της οποίας διασώθηκε από την φθορά του χρόνου, το Château de Grignan ανακαινίστηκε εκ βάθρων στις αρχές του 20ού αιώνα από την τελευταία ιδιοκτήτριά του και στη συνέχεια από το Γενικό Συμβούλιο της περιοχής Drôme (Provence), που το απέκτησε το 1979 και το κήρυξε αργότερα ιστορικό μνημείο.

Επιθυμώντας να επανασυνδέσει και να εμβαθύνει τη φιλολογική ταυτότητα του μνημείου, την προσανατολισμένη γύρω από τις έννοιες της ανάγνωσης, της γραφής και της αλληλογραφίας, η υπηρεσία διοίκησής του σε συνεργασία με το Centre de Recherche sur la Littérature des Voyages (Univ. Paris-Sorbonne-Paris IV) και το Centre de

Recherches Littéraires Pluridisciplinaire-Université de Nice προγραμμάτισε ένα συμπόσιο τριετούς κύκλου με γενικό τίτλο *Imago Mundi*, που καλύπτει την ακόλουθη θεματική: *Lettres et images d'Europe* (2000), *Lettres et images d'ailleurs* (2001) και *Imago Mundi* (2002).

Στην πρώτη συνάντηση του κύκλου αυτού, που πραγματοποιήθηκε στις 13-15 Οκτωβρίου 2000 έλαβαν μέρος 15 επιστήμονες (φιλόλογοι, ιστορικοί), ως εκπρόσωποι των χωρών τους, οι οποίοι παρουσίασαν το πολιτισμικό φαντασιακό διαφόρων χωρών της Ευρώπης, όπως αυτό εμφανίζεται μέσα από αλληλογραφίες των 16ου-20ού αι.

Οι ανακοινώσεις του συμποσίου διαρθρώθηκαν στις ακόλουθες θεματικές ενότητες :

1. Αντιθετικά βλήματα στις χώρες της Β. Ευρώπης, 18ος-20ός αι. 2. Ο Βολταίρος και η Ευρώπη. 3. Γαλλικές αμφιλογίες του 18ου αι. 4. Ο πειρασμός του Νότου: πραγματικότητες και αυταπάτες. 5. Το ευρωπαϊκό καλειδοσκόπιο, 17ος-19ος αι. Η ελληνική συμμετοχή (Λ. Δρούλια) με τίτλο "Επιστολές από το Άμστερνταμ, 18ος αι." εντάχθηκε στην πρώτη ενότητα. Παρουσιάστηκε η πόλη αυτή όπως εμφανίζεται μέσα από την φιλοπερίεργη διάθεση και δεκτικότητα στον εκσυγχρονισμό του Ι. Πρίγκου και το παρατηρητικό, αλλά στατικό και δύσπιστο επικριτικό βλέμμα του Σταμάτη Πέτρου, αναφορικά με τη συμπεριφορά του Αδ. Κοραή.

Στο πλαίσιο του συμποσίου οργανώθηκαν δύο καλλιτεχνικές εκδηλώσεις : μια έκθεση πινάκων του γάλλου ζωγράφου του 18ου αι. Hubert Robert, με τίτλο "Εικόνες και ίχνος Αρχαιότητας" (*Images et trace d'Antique*), την οποία παρουσίασε ο καθηγητής Roland Mortier ("*Hubert Robert et l'imaginaire des Lumières*") και ένα κονσέρτο-περίπατος, όπου μουσικοί, τραγουδιστές και ακροβάτες της ορχήστρας του Château de Grignan, ερμήνευσαν με μεγάλη επιτυχία μια σύνθεση, εμπνευσμένη ελεύθερα από το πέμπτο Βραδεμβούργιο κονσέρτο του Μπαχ.

Οι εργασίες του συμποσίου αναμεταδίδονται οπτικά και ηχητικά από την ιστοσελίδα του Centre de Recherche sur la Littérature des Voyages (<http://www.crlv.org>). Η έκδοση των Πρακτικών προβλέπεται να περιλάβει τις ανακοινώσεις και των τριών συμποσίων.

Λουκία Δρούλια

Α΄ Συνάντηση Πολιτισμού-Τουρισμού

Θεματικά μουσεία στον νησιωτικό χώρο του Αιγαίου

(Ερμούπολη, 18-20 Οκτωβρίου 2000)

Η Συνάντηση, που οργάνωσε το Υπουργείο Αιγαίου με την ενεργό συμμετοχή του υπουργού Νίκου Σηφουνάκη, συγκέντρωσε κατά κύριο λόγο εκπροσώπους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης όλων των βαθμίδων από τα νησιά του Αιγαίου, με σκοπό να συζητηθούν ζητήματα διάσωσης και προβολής του πολιτιστικού πλούτου του Αιγαίου και προώθησης του πολιτιστικού τουρισμού. Για τον σκοπό αυτό παρουσιάστηκαν υποδειγματικά έργα από τον χώρο των τοπικών-θεματικών μουσείων, και συγκεκριμένα, το Μουσείο του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος στο Ναύπλιο, το Μουσείο Υδροκίνησης της Δημητσάνας (ΠΤΙ-ΕΤΒΑ), το Μουσείο του Κέντρου Μελέτης Νεότερης Κεραμικής στην Αθήνα, το Λαογραφικό Μουσείο του Πνευματικού Ιδρύματος Σάμου Νικολάου Δημητρίου και το Βιομηχανικό Μουσείο της Ερμούπολης, στο οποίο και ξεναγήθηκαν οι σύνεδροι. Στελέχη του Υπουργείου Πολιτισμού, του ΕΟΤ και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ανέλυσαν θεσμικά και οικονομικά ζητήματα σχετικά με τη μουσειακή πολιτική και τον πολιτιστικό τουρισμό, ενώ ειδικοί επιστήμονες-μελετητές διαπραγματεύτηκαν θέματα ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, οργάνωσης μουσείων και αποκατάστασης ιστορικών κτιρίων. Στην προετοιμασία και πραγματοποίηση της Συνάντησης συμμετείχαν από το ΚΝΕ/ΕΙΕ ο Βασίλης Παναγιωτόπουλος, που συντόνισε και την καταληκτική συζήτηση, και οι Χριστίνα Αγριαντώνη και Ευρυδίκη

Ευρυδίκη Σιφναίου

Συνέδρια που έγιναν

Εκδηλώσεις Λόγου στη Λευκάδα - Συμπόσιο

Σταθμοί στην πορεία της Λευκάδας τον 20ό αιώνα.

(Λευκάδα, 3-5 Αυγούστου 2000)

Στο πλαίσιο των Γιορτών Λόγου και Τέχνης (45η περίοδος) του Πνευματικού Κέντρου Δήμου Λευκάδας, η Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών οργάνωσε, για πέμπτη συνεχή χρόνια συμπόσιο διαρθρωμένο σε τρεις ενότητες:

Οικονομική και Κοινωνική ζωή

1. Θανάσης Καλαφάτης, ιστορικός Παν/μιο Πειραιά, *Τομές στην εξέλιξη της οικονομικής ζωής*. 2. Φίλιππος Π. Φέτσης, οινολόγος, *Συνεταιριστικό κίνημα*. 3. Γιώργος Π. Ροντογιάννης, αθλητίαςτρος, καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, *Το συλλαλητήριο του*

1935: *Η μαρτυρία του Πάνου Γ. Ροντογιάννη (1911-1996)*. 4. Κώστας Ν. Κατηφόρης, δικηγόρος, *Τομές στην οργάνωση των οικογενειακών και αγροτικών σχέσεων*.

Πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή

1. Γιώργος Δ. Κοντογιώργης, καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου, *Ο τύπος του πολιτικού. Πολιτικές συμπεριφορές*. 2. Σπύρος Βρεττός, δ.φ. Σχ. σύμβουλος. 3. Παρασκευή Κοψιδά, δ.φ., *Αγροτικά και αστικά ήθη: από τη σύγκρουση στη σύνθεση*. 4. Λίντα Παπαγαλάνη, κοινωνική ανθρωπολόγος, Παν/μιο Αθηνών, *Μετανάστευση και αστυφιλία*. 5. Άννα Κοψιδά, δ.φ., *Τουριστική ανάπτυξη: Ανακατατάξεις στον κοινωνικό και εργασιακό χώρο*.

Πολιτισμός και επιστήμη

1. Νίκος Κ. Κατηφόρης, δικηγόρος, *Οι Γιορτές Λόγου και Τέχνης (1956-2000)*. 2. Βιβέτ Τσαρλαμπά-Κακλαμάνη, φιλόλογος, *Ο ποιητής Άγγελος Σικελιανός (1884-1951)*. 3. Αικατερίνη Καμαρέτα-Πίσση, λέκτωρ τομέα κλασικής φιλολογίας Παν/μίου Αθηνών, *Αριστόξενος Δ. Σκιαδάς (1932-1994), ο κλασικός φιλόλογος*. 4. Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, ιστορικός, διευθυντής Ερευνών ΕΙΕ, *Η τοπική ιστορία και ο Πάνος Γ. Ροντογιάννης (1911-1996), Ο Νίκος Γ. Σβορώνος (1911-1989) και η κληρονομιά του*.

Στην οργάνωση των εκδηλώσεων συνεργάστηκαν με την Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών ο Σπύρος Ασδραχάς και ο Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης.

Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης